

PREMIS LITERARIS
HOMILIES
D'ORGANYÀ
2025

Isabel Olesti Prats · Renaud Delisée · Àngela Costa Llorca
Sara Toledo Rodríguez · Marta Giné Janer
José Luis García Herrera · Paula Codina Codina
Joel Ros Taanman · Genís Espar Vilalta

PREMIS LITERARIS HOMILIES D'ORGANYÀ
2025

PREMIS LITERARIS
HOMILIES D'ORGANYÀ
2025

PREMIS LITERARIS HOMILIES D'ORGANYÀ 2025

© dels textos: els seus autors i les seves autores

© de la present edició: Ajuntament d'Organyà

Primera edició: setembre de 2025

Fotografia de la coberta: Miquel Nicolau Placer

ISBN: 979-13-990611-4-7

L 443-2025

Impress a Lleida

Edita:

Ajuntament
d'Organyà

Amb el suport de:

Consell Comarcal
de l'Alt Urgell

Govern d'Andorra

ÒMNIMUM
LLENGUAGES CATALANES
ALT URGELL

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

L Institució
de les Lletres
Catalanes

Diputació de Lleida
La força dels municipis

INSTITUT
D'ESTUDIS
ILERDENCS

IDAPA
Institut per al Desenvolupament
de la Participació de les Pícnies i dels
Indústries

És prohibida la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment sense la prèvia autorització de l'editor

Presentació

Aquest volum recull les obres guardonades amb els **Premis Literaris Homilies d'Organyà 2025**, un certamen que, any rere any, referma el compromís d'**Organyà** amb la **promoció de la llengua catalana** i el foment de la creació literària.

El recull inclou la narració guanyadora i la finalista del **Premi Pirineu de narració literària**, els relats guardonats amb els premis **Alt Urgell de joves autors**, **Lletres de Dones de relats curts**, **Germans Espar i Tressens de relats viscuts**, l'obra poètica premiada amb el **Premi Josep Grau i Colell de poesia**, així com les redaccions guanyadores del **Premi Narieda de redacció infantil**, impulsat per les escoles de **Coll de Nargó, Organyà i Peramola**.

Des dels orígens del català literari, documentats a **Organyà ara fa 120 anys** amb la descoberta de les Homilies per part de **Joaquim Miret i Sans**, aquesta vila ha estat un **referent cultural i lingüístic** de primer ordre. Vuit segles després, **Organyà** manté viva aquesta herència a través de la promoció de la creació literària en llengua catalana.

Els premis s'atorguen en el marc de la **Fira del Llibre del Pirineu**, que enguany celebra la seva **29a edició**,

consolidant-se com un espai de trobada per a escriptores i escriptors, editorials, llibreries i persones lectores tant del territori com de la resta del país.

Els jurats dels Premis Literaris Homilies d'Organyà 2025 han estat formats per les persones següents:

Premi Pirineu de narració literària: Eva Comas Arnal, Núria Garcia Quera, Vicenç Llorca, Montse Milan Moliné i Raquel Picolo.

Premi Mort, qui t'ha mort? de relat negre: David Gálvez, Ludmilla Lacueva i Roser Porta.

Premi Josep Grau i Colell de poesia: Laura Casanovas, Joan Graell, Jaume Invernón, Marta Jordana i Enric Quílez.

Premi Alt Urgell de joves autors: Eduard Abad, Miquel Albero (Cooperativa El Refugi), Isidre Domenjó, Lourdes Esteve.

Premi Lletres de Dones de relats curts: Sílvia Augé, Genissa Carricondo, Paula Martínez i Eva Murcia.

Premi Germans Espar i Tressens de relats viscuts: Amadeu Gallart, Sol Gasch, Julio Quílez, Verónica Rapalino i Carme Ribó.

Premi Narieda de redacció infantil: Jana Aguilera, Montse Braut, Marina Castellarnau, Joan Reig i Mireia Santamaria.

Els Premis Literaris Homilies d'Organyà es completen amb el "**Mn. Albert Vives**", premi a la contribució de difusió de la cultura del Pirineu, atorgat per **Òmnium Cultural Alt Urgell**.

Índex

Premi PIRINEU

Obra guanyadora

La dona que no mirava mai als ulls

Isabel Olesti Prats

11

Obra finalista

Travessant l'Albera

Renaud Delisé

37

Premi MORT, QUI T'HA MORT?

Desert

Premi LLETRES DE DONES

Oh, Santa Fe

Àngela Costa Llorca

63

Premi ALT URGELL

Porta a l'insconscient

Sara Toledo Rodríguez

77

Premi GERMANS ESPAR i TRESSENS

Love yourself

Marta Giné Janer

85

Premi JOSEP GRAU i COLELL

La veu dels adeus

José Luis García Herrera

93

Premi NARIEDA

Cicle Inicial (1r i 2n curs)

La viatgera de les comarques

Paula Codina Codina

111

Cicle Mitjà (3r i 4t curs)

Les vacances de la colla

Joel Ros Taanman

115

Cicle Superior (5è i 6è curs)

La història d'en Francesc

Genís Espar Vilalta

117

Premi Pirineu

Dotat per l'Ajuntament d'Organyà

LA DONA QUE NO MIRAVA MAI ALS ULLS

Isabel Olesti Prats

Obra guanyadora

“Semblava més una nena que una dona, mirava de reüll, mai de cara, com si no es fiés de ningú. Era alta i desmanegada i sempre feia tuf de gallinassa.” Era un començament. I aquí s’havia encallat: el retrat d’algú que tenia a la memòria de quan encara era un nen. Algú que l’havia meravellat, diferent de tothom en aquell racó penjat a la muntanya, allunyat de tot. Els records es confonien i no era capaç de tirar endavant. Però la frase havia quedat incrustada a la pantalla i no la pensava esborrar. I així passaven els dies.

S’havia tancat al despatx. Mirava el rellotge amb angúnia i quan era mig matí començava a desesperar-se, perquè aviat hauria d’anar a fer el dinar. La seva dona arribaria a quarts de dues, i després de treure’s les sabates de taló i llençar-les de qualsevol manera donaria un cop d’ull a la pantalla per veure si avançava. No faria cap comentari. I això encara el desesperava més. Després arribarien els nens, dinarien i ell faria un esforç per seguir la conversa i no capficar-se amb aquella pàgina buida. Encara tindria bona part de la tarda per mortificar-se, fins que tornaria a sentir la remor de la clau que no acabava d’ajustar al pany i de seguida el cop de porta i ella que cridava ja soc aquí amb un to irònic —pensava ell—mentre llençava el clauer a la safata de la consola amb un cop sec i segurament premeditat. Llavors li pujava com una glopada que no era ben bé pànic però

se li assemblava: un buit immens a les entranyes i unes ganes boges de fugir. I així cada dia.

Havien fet un pacte: ella continuaria treballant de funcionària a l'ajuntament i ell demanaria excedència — de moment per un any— per escriure el que havia de ser la seva gran novel·la. Ja en tenia tres, de publicades. La crítica havia estat benèvola perquè la seva dona era molt coneguda, a la ciutat, i tenia amics a tot arreu. Però les vendes havien estat les justes perquè l'editor no l'expulsés del catàleg. Malgrat això, estava segur que trobaria una bona història, d'aquelles que t'atrapen de seguida, amb una lectura que flueix sense entrebancs, quan tot llisca, amb una prosa aparentment fàcil, com aquest riu de paraules que ara se li resistia. Però els dies passaven més ràpid del que imaginava, com si el temps li anés en contra i s'escurcés més de pressa. I el que li dolia era decebre la seva dona.

Potser ja no tenia res per explicar, es deia mentre mirava, mig absent, les parets buides del despatx. La seva dona havia tret tots els quadres perquè creia que qualsevol cosa penjada el distreia d'escriure. Reconeixia que era poc imaginatiu, li costava inventar una història, i sempre acabava parlant d'ell mateix.

Un dia va sortir del despatx —no ho acostumava a fer— i va caminar pel corredor amunt i avall unes quantes vegades amb la vista clavada a terra i el pensament a la frase de la pantalla. Fins que es va aturar a la sala i va quedar plantat davant del bufet. A sota hi havia unes quantes ampolles de licor que no tocava mai ningú i que només es treien quan venien convidats. Potser allò l'ajudaria... Va obrir la porteta i va treure la primera ampolla que li venia a l'abast, en va estirar el tap

i mentre s'omplia mitja copa va veure que era conyac. No el suportava, però en aquell moment li era igual un licor que l'altre. La mà li tremolava i l'olor del conyac li produïa basca. Però se'l va empassar d'un glop, esperant sentir aquell punt d'abandonament que el fes sentir més lleuger, amb la ment més oberta. Però només va tenir un calfred, com si de cop algú l'hagués sacsejat. Després es va quedar quiet, mirant les parets de la sala. Hi havia bodegons, retrats, prestatges atapeïts de records de viatges, gerros, teteres, màscares. Estava tan acostumat a les parets blanques del despatx que tot allò que en un altre temps havia estimat ara l'ofegava. Li va semblar que el soroll del carrer era més fort que mai i que allí es tornaria boig. Com a mínim al despatx tenia el silenci que el reconfortava. I hi va tornar.

I mentre caminava pel corredor va dir en veu alta l'inici de la novel·la. “Semblava més una nena que una dona, mirava de reüll, mai de cara, com si no es fiés de ningú. Era alta i desmanegada i sempre feia tuf de gallinassa”. I per primera vegada li van venir imatges de coses viscudes de petit quan vivia en aquell racó de la muntanya: el soroll del barranc quan baixava amb força, les roques com ous de dinosaure, els llençols humits de tant de fred, el cel estrellat, les ombres que feia el quinqué damunt la taula parada, els vols de les primeres orenetes, els voltors planant damunt la serra i sobretot el silenci. I enmig d'aquestes imatges apareixia ella, la dona que no mirava mai als ulls. La pantalla ja s'havia tornat negra. Va pitjar una tecla i de seguida li va sortir l'inici. El va tornar a repetir. No sonava tan malament.

Encara no va seure a la cadira sinó al balancí que els havia regalat l'àvia pel casament i que havia anat a

parar allí perquè ningú se'l mirava. Va deixar anar el cap, va estirar les cames i va tancar els ulls amb la idea de tornar-los a obrir de seguida. Però no ho va fer. Els músculs se li van relaxar, el cap se li va ennuvolat i es va adormir a l'instant. Una hora més tard algú li picava el braç amb insistència i va fer un bot. Al davant tenia la seva dona, que se'l mirava amb ulls esbatanats i li deia però es pot saber què estàs fent? Li va costar donar una resposta perquè en realitat no la sabia. La seva dona va insistir i llavors va veure de cua d'ull l'ordinador i es va aixecar d'un bot. Es va quedar palplantat davant la pantalla negra sense dir res. D'això feia una setmana. Després havia provat d'allargar la frase, perquè encara estava convençut que allò el duria a una bona història. El conyac no l'havia tastat més.

Va ser una tarda com qualsevol altra. Aquell dia havia donat voltes pel despatx, com un animal engabiat i rabiós, havia guaitat pel celobert i havia aixecat el cap per mirar el minúscul tros de cel d'un blau desmaiats que es retallava entre les quatre parets. Pujava olor de claveguera i de seguida va tancar la finestra. L'olor del despatx era la de la seva dona, perquè encara que ell hi passava moltes més hores les parets desprenien el regust fort, una mica àcid, d'ella.

Li van agafar ganes de marxar, d'allunyar-se de la ciutat i dels cotxes, i sense tancar l'ordinador ni prendre el mòbil va agafar la jaqueta i va sortir al carrer. Vivien als afores, en un barri d'edificis alts i supermercats immensos. La primera bafarada va ser de fum de cotxe. Estava tan poc acostumat a caminar que gairebé ensopega amb un nen que se li va creuar pel davant. La seva dona ja li deia que havia de sortir una estona cada

dia, però per veure un bosc d'edificis de ciment ja estava bé a casa.

Va girar a la primera cantonada. Una olor d'oli refregit el va aturar. Va continuar caminant, seguint-ne el rastre, com un gos. Aquella fortor d'oli cremat el transportava a la cuina de quan vivia al poble. I va veure la seva mare amb un davantal gris ple de taques i una bata florejada a sota. I li deia té, para el plat, i li llençava tres bunyols de bacallà que acabava de treure de la paella i encara regalimaven oli. Se'n posava un a la boca i a penes el podia mastegar, de tant que cremava, però el plaer podia més i se l'empassava i n'agafava un altre i tants com volgués, perquè era fill únic i tots els bunyols serien per a ell si és això el que volia.

Va continuar perseguint aquella fortor, però va arribar un moment que no sabia per on tirar perquè l'olor dels bunyols ja no hi era. Va ser llavors que la va veure d'esquena. Duia una faldilla de quadres ampla i llarga fins a mitja cama i una jaqueta verda de punt arrapada al cos. Per dalt li sortia el coll d'una camisa blanca i per l'acabament de les mànigues, els punys. Tenia unes cames llargues i seques com dos bastons. Anava una mica de pressa i de vegades girava el turmell. Un impuls li va fer accelerar el pas i cridar-li ei!, mentre aixecava el braç. Però ella no el va sentir, o no va voler girar-se perquè no reconeixia aquella veu. Ei!, hi va tornar. I li va semblar que ella encara anava més de pressa.

Era ella, n'estava segur: la dona que no mirava mai als ulls i que rosegava les potes de les gallines de l'escudella asseguda al pedrís del costat de casa seva mentre llegia un llibre. Sempre el mateix. Vivia amb la seva mare en una casa als afores del poble. Tenien un corral de gallines

i venien els ous als veïns. Anava amunt i avall amb les oueres i el càntir. Perquè en aquell temps no hi havia aigua ni llum, al poble, era molt amunt i amagat i deien que costava massa d'arribar-hi. I així fins que a poc a poc van marxar tots i el poble es va perdre.

Era molt més gran que ell, però no ho semblava, alta i amb uns braços llargs que li penjaven com si li fessin nosa. Les espatlles corbades endavant, com si volgués amagar el pit raquític que es marcava sota la jaqueta. Anava sempre vestida igual, tant a l'hivern com a l'estiu: la faldilla de quadres que li queia com un sac damunt d'un cul pla i la jaqueta de punt d'un verd descolorit, arrapada al cos i ratada de les vores. Al final de la faldilla li sortien les cames sense cap forma i amb la pell recremada d'estar tantes hores a la vora de la llar de foc, com totes les dones. Duia el cabell curt i mal tallat perquè l'hi tallava la seva mare amb les estisores de la cuina. Però ella es deixava fer, ben tranquil·la. Els quatre pèls en punxa li remarcaven encara més les faccions ossudes de la cara. Anava a la seva. Pujava al capdamunt dels arbres i s'hi quedava hores i hores, estirada entre branca i branca, com si fos una fera a punt de saltar. No parlava mai amb ningú. Només llegia, sempre asseguda al pedrís. Era com si aquell llibre l'evadís del món. Estava quieta, embadalida, movent el cap a mesura que passaven les línies i girava pàgina. Ressegua les paraules amb els llavis, com si això l'ajudés a entendre-les.

Ell l'espia. La seguia quan anava al tros a portar el dinar a la seva mare que feinejava. Era un camp d'herba i unes quantes patateres que plantaven al bon temps. I sabia en quin racó feia les necessitats, perquè al poble tampoc hi havia clavegueres i ningú tenia vàter i cadascú

s'espavilava per tenir el seu espai íntim en algun racó, no gaire lluny del poble. I allí la tenia ara, com si encara la seguís, caminant igual que sempre, despenjada, sense controlar gaire els peus, com si li costés d'aguantar-se gaire temps dreta. I s'havia d'espavilar perquè ella tenia la passa més llarga que ell i no l'atrapava. Gairebé corria, endut per l'obsessió que no se li escapés entre la gent, perquè si desapareixia també moriria la novel·la.

El poble estava enganxat a la serra. Per arribar-hi s'havia de creuar el barranc unes quantes vegades i si baixava molta aigua les passeres quedaven negades i t'havies de mullar o pujar dalt del ruc qui en tenia. Però era un bon lloc per banyar-se als gorgs a l'estiu. Quan deixaves el barranc la pista s'enfilava de cop i ja es veia la serra allà lluny, de color maragda, amb uns fils de boira que a l'hivern, a primera hora del matí, penjaven des de dalt com teranyines. Fins que s'arribava al bosc de roures, tant a tocar un de l'altre que a penes es veia el cel. El terra era ple de fulles que queien cada tardor i deixaven una catifa que s'anava podrint des de feia molts i molts anys. Eren arbres vells, amb els troncs recargolats i les branques tortuoses que s'enfilaven cap al cel, buscant la llum. N'hi havia que estaven foradats pel mig, però encara s'aguantaven. Els nens del poble s'hi amagaven a dins i semblava que la terra se'ls engolís. A l'escorça del tronc hi vivia un món minúscul de larves i petits escarabats que passaven l'hivern com morts, fins que la primera escalfor els espavilava. Entremig d'aquests gegants hi havia un dolmen fet de pedres de granit amb taques de fongs i molsa. La gent del poble ni se'l mirava, el dolmen, perquè havia estat allà tota la vida i no tenien ganes d'explicar-ho a ningú.

Quan deixaves el bosc tot es feia inabastable. Es veien les crestes resseques i clivellades que s'ensorraven cap al barranc, amb el poble al fons. Hi havia petits turons amb alzines i algun mas enganxat a la punta, amb gent esquerpa i malfiada que a penes es movia perquè ja ho tenien tot allí.

Les cases del poble semblaven a punt d'ensorrar-se, de tan velles, com si una bufada de vent les pogués tirar a terra. Tenien el seu hort al darrere i quatre gallines a les golfes, un colomar, alguna cabra o ovelles que corrien soles i al vespre també tornaven soles al seu corral. Davant de les cases hi havia algun cirerer o alguna prunera, o moreres que feien ombra en els dies de calor. A l'agost les mores esclataven i l'arbre s'omplia d'abelles i borinots que brunzien tot el dia, fins a les primeres pluges. A finals d'estiu el terra quedava empastifat d'una capa negra i enganxosa que atrapava les mosques i les tornava boges, de tant de sucre. Eren unes mosques grosses que mossegaven i es ficaven pels forats del nas i la boca, buscant la humitat. Quan arribava el fred es gelava tot i els veïns passaven les hores al voltant de la llar de foc, mirant com cremava la llenya i fent pa torrat. Els voltors sempre planaven pel cel, com una amenaça.

Ell va viure en aquest poble amb els seus pares fins que va tenir quinze anys. La casa era just davant de l'església, per això moltes vegades les campanes se li esmunyien dins els somnis. Una d'aquestes nits va somiar que aquella dona esquerpa i desmanegada el duia fins al cor del bosc i entraven al dolmen i un cop asseguts es quedaven quietes, sense dir-se res, sense mirar-se. I de cop se sentia com un zumzeig i eren totes les cuques amagades entre l'escorça dels arbres que es despertaven.

I queia una pluja de formigues, d'escarabats, d'aranyes i papallones de colors. Ella es posava a riure i llavors aixecava el cap i se'l mirava amb uns ulls que no havia vist mai, estirats, amb les ninetes d'un color safrà i amb taques més fosques que li recordaven els ulls de les feres d'un llibre il·lustrat que havia vist a l'escola, al poble més gran que hi havia a baix. La dona va estirar els braços com si el volgués abraçar. Quan siguis més gran em casaré amb tu, va dir ella. Però no va sentir l'abraçada perquè en aquell moment es va despertar.

Des d'aquell dia va anar com boig al seu darrere. Pensava que li podria portar el càntir quan anava carregada com un ruc a buscar aigua a la font, o que el deixaria seure al seu costat i potser tastaria una d'aquelles potes que rosegava amb tant de delit. Potser podria veure el llibre, llegir amb ella... Però ella no en sabia res, del somni, i continuava esquerpa com sempre. Asseguda al pedrís, llegia i escurava una pila de potes de gallina que tenia al costat en un plat. Un dia que ell l'espiaava darrere una mata, fet una bola i camuflat entre les fulles, ella va agafar una de les potes i la va llençar directa al seu cap. Aquell dia sí que l'havia vist, o ja feia molt de temps que el veia. Ell va deixar anar una mena de crit —com un xisclet de criatura— més per l'ensurt que per cap altra cosa. La noia es va posar a riure mentre el veia córrer cap a casa, remugant paraules que no s'entenien, enfadat amb ell mateix.

Però l'endemà va passar una cosa que ho canviaria tot. Ell estava dolgut que li hagués llençat la pota de gallina i no la volia veure, però havia de passar per força per davant de casa seva perquè allí començava la pista cap al poble de baix. De bon matí una camioneta recollia els

nens per dur-los a l'escola i els tornava a la tarda. I ella aquell dia va fer una cosa inesperada: va deixar el llibre al pedrís. Ell el va veure de seguida, però no el va tocar. I ja no va fer res de bo en tot el dia. Quan va tornar el llibre era al mateix lloc i no se sentia ningú a dins la casa. Va alentir el pas i es va quedar al darrere dels altres nens. Es va acostar al pedrís: primer només el va mirar. Era un llibre petit i força prim. Semblava vell, molt gastat de fer-lo anar. A la coberta hi havia un home i al fons unes muntanyes molt altes, a dalt de tot el títol amb lletres negres i més petit un nom que no va saber llegir. Va estirar el braç a poc a poc, com si volgués agafar una cosa molt desitjada que sabia que no havia de tocar. Li suaven les mans. I en el moment que el va agafar ella va sortir de casa. No te'l pots endur, li va dir, però el pots llegir. Ell va fer un bot enrere. És per a tu. Li va allargar el llibre i en aquell moment també el va mirar, com al somni, amb els mateixos ulls de fera, grocs i clapats.

Des d'aquella tarda, quan tornava de l'escola el deixava seure al pedrís i li donava el llibre. Cada dia en llegia un tros. Ella l'observava en silenci. Després, sense avisar, l'hi prenia i se l'enduaia dins de casa. Era la història d'un poble penjat a la muntanya, amb un barranc que hi passava a la vora i que venia de molt amunt, arrossegant l'aigua d'una glacera encaixonada entre blocs de roques. Allà dalt hi havia un prat i les vaques hi podien pasturar tot l'estiu. Però feia molts anys que ningú s'hi acostava perquè era un lloc maleït: tothom recorda que fa vint anys els últims que hi havien anat no van tornar, ni ells ni el ramat. L'alcalde en convenç uns quants, que puguen cap amunt amb mules carregades de menjar, vi i mantes i unes cinquanta vaques amb els seus esquellots. Fan

una festa per dir-los adeu, beuen i ballen, però tothom està neguitós. N'hi ha que tenen por, però s'hi avenen pels diners. D'altres es protegeixen amb sortilegis. Però s'enfilen cap amunt.

Arriben a la cabana de fusta enganxada a la roca que fa molts anys que van construir: els servirà de refugi enmig de les muntanyes nues i els protegirà del xiulet eixordador del vent que es filtra per les esquerdes de la fusta vella, dels núvols baixos que ho esborren tot i tot ho confonen, de les roques que de vegades es desprenen i salten com esfereïdes i es desfan en mil bocins.

Era una història inquietant, però li agradava, a ell, perquè coneixia bé les muntanyes i entenia la por d'aquella gent i sabia que la muntanya era més forta que tots ells. I en volia més. Volia saber què els havia passat als altres i si ells podrien tornar. Però ella li estirava el llibre de seguida i fugia corrent dins la foscor de l'entrada i s'havia d'esperar fins a l'endemà.

Va ser una primavera seca. Ningú recordava quan havien vist ploure per última vegada. El barranc s'havia assecat i els gorgs eren un pou de fang amb peixos morts. La terra es va clivellar, els arbres treien unes flors raquíiques, a penes van sortir patates, ni herba pel bestiar, ni blat, i la font només treia un rajolí d'aigua i el càntir costava molt d'omplir. Quan va arribar l'estiu els camps no tenien gra, les pomes eren esquifides, les cireres sense suc i les poques fulles que van treure les moreres es van esgrogueir de seguida i van caure, com una tardor avançada. La gent deia que era un malefici perquè el poble era poc de missa. La fe dels vilatans s'havia refredat sense adonar-se'n perquè no tenien capellà i el que pujava feia via a marxar just acabada

la missa. D'altres deien que la muntanya era sàvia i es queixava del poc cas que li feien perquè els joves aviat tiraven cap avall. Els més saberuts ho feien pagar a les fàbriques i els fums de la plana, a les grans ciutats i les cases massa escalfades, als arbres que es tallaven, als rius podrits de tanta porqueria que s'hi llençava...

I mentrestant ell llegia ni que fos cinc ratlles de la història de la muntanya i la gent penjada allà dalt amb el bestiar i els de baix que els esperaven. De cop unes vaques es posen malaltes. És un mal estrany que els entra per les peülles i per la boca, agafen febre, s'aprimen, ja no tenen llet i esclatarien si algú no les sacrifica abans. Ningú sap d'on ve ni com evitar-ho. Diuen que potser s'encomana per les soles de les sabates i per això els homes se'ls tanca amb els animals perquè no ho empudeguin tot. Ja ha arribat la veu al poble, perquè sempre n'hi ha un que fa de missatger amb el menjar. I decideixen fer guàrdia al començament del pont amb les escopetes de caçar, perquè no deixaran que baixi ningú i es contamina tot.

I un dia —llavors encara feia una mica de fred— va passar que la dona que no mirava mai als ulls es va posar malalta i no va sortir al pedrís. La seva mare va treure el cap per la finestra i li va dir de males maneres que ja podia marxar, que era al llit i en tenia per dies. Va ser com rebre una sotragada. Els seus companys ja el deixaven enrere cada dia i ni es van adonar que es quedava sol, dret i desesmat davant la casa. Fins que ja era fosc i va marxar, convençut que l'endemà ja sortiria. Però tampoc va aparèixer, ni ella ni la seva mare, ni se sentia cap moviment dins de la casa. I així uns quants dies més.

I va passar que també es va posar malalta la mestra de l'escola i tres nens del poble. I al cap de pocs dies n'hi

havia molts més, de malalts. I ningú sabia ben bé què els passava, però el pare d'un dels nens es va morir i tothom es va espantar molt perquè primer deien que era una grip forta, però l'hivern ja havia passat i ningú ho entenia. N'hi havia que perdien el gust, d'altres que no podien moure's del llit, de tan cansats com se sentien, i d'altres que s'ofegaven i els havien de baixar a correuita al poble de baix i d'allí a l'hospital.

Va començar a córrer la veu que la culpa venia del poble de baix, que la mestra va ser la primera i que ho havia encomanat als nens i que més hauria valgut deixar-los a casa, que els mals sempre venien de fora. I en converses de bar algú ja proposava de baixar a demanar comptes a l'escola. Però no van ser-hi a temps, perquè l'agutzil va fer un pregó dient que ningú podia sortir de casa i si algú gosava saltar-se la norma el multarien. I va costar d'entendre perquè en aquell poble no havien multat mai ningú per res.

Es deia que era l'alè, el que portava la mort, d'altres que era la suor i les mans i ningú gosava tocar l'altre. La gent rentava la fruita amb sabó i els plats amb lleixiu i quan algú s'aixecava d'una cadira l'altre hi passava un drap amb alcohol si encara en tenia. El bar es va tancar i els homes rondaven per casa com feres engabiades. Només sortien les dones molt aviat del matí carregades de cistells. Anaven al començament de la pista que va al poble de baix i esperaven que pugés la camioneta de l'home que prenia els nens a l'escola. Ara l'home no traguava criatures sinó menjar i les coses bàsiques per viure. Hi anaven una darrere de l'altra i es trobaven amb les dones dels masos, que encara s'apartaven més i remugaven fluxet tota l'estona. L'agutzil les vigilava, però tampoc

haurien trencat la norma perquè tenien por. Esperaven la camioneta tan separades com podien, mirant-se de reüll, i quan tenien el cistell ple no s'entretien sinó que feien via a tornar cap a casa i tancaven la porta amb un cop sec, com per fer entendre que ja havien complert.

Tothom es va tornar recelós perquè tothom podia encomanar aquesta malaltia que encara no tenia nom però que matava. I pels carrers no se sentia ni el bronzit de les mosques. La remor de les cases: l'aigua que cau al gibrell, l'enrenou de cassoles, l'espetegar de l'oli a la paella, algú que canta, algú que crida o que ronca, havia desaparegut perquè tothom havia barrat portes i finestres. Només de tant en tant se sentia bordar un gos i si algú se n'adonava parava l'orella perquè li venia de nou.

Va morir el primer vell del poble. I de seguida en van morir més perquè no tenien temps de baixar-los al poble de baix. El primer va tenir sort que encara va tenir un funeral, però els altres els van enterrar de seguida, com si fossin uns empestats. I potser era això el que passava, alguna cosa fosca i terrible que havia nascut de la terra o de l'aigua o de l'aire malmès de la plana i aquest mal ho empudegava tot.

Va ser un temps de por i malfiança. Un temps d'un sol implacable que feia cremar les pedres i les façanes de les cases fins que era de nit. Els ocells, assedegats, havien marxat a altres terres o els trobaven estesos al mig del carrer amb el bec obert i les formigues que s'hi acostaven, innocents. Els voltors de la serra volaven més baixos, com si vigilessin els moviments de la gent. I tothom es preguntava quan s'acabaria, aquesta manera de viure, tan rara i tan trista.

Un dia ell va decidir trencar la norma: sortiria al carrer quan fos de nit i l'aniria a veure, només per saber si ja s'havia curat, si li deixaria acabar el llibre. No el veuria ningú. Podia fer una volta per darrere les cases, més enllà dels horts i de la font, i arribaria fins a l'última casa. I no es mouria d'allí fins que ella en sortís. Havia de ser molt fàcil. Va esperar que els seus pares dormissin. Quan va sentir el primer ronc va obrir la porta del carrer. Encara que no hi hagués cap llum no li va costar gaire orientar-se perquè a casa tenien un quinqué de petroli per quan es feia fosc i estava acostumat a viure entre ombres. Li va semblar fins i tot que entrava en un espai més lluminós que casa seva. Era una nit d'estiu amb un cel farcit d'estrelles que deixaven una claror platejada. En un altre temps, en una nit com aquella, després de sopar la gent del poble hauria sortit amb la cadira a xerrar amb els veïns mentre menjaven un pastisset i bevien moscatell. Els nens haurien corregut per la plaça empaitant una pilota que si es penjava era difícil de trobar, perquè només s'hi veien amb la llum de la lluna o un quinqué que treia algun veí més generós que els altres. Ara tothom estava tancat a casa i anaven aviat al llit per intentar dormir, perquè les hores es feien molt llargues.

No va veure cap llum, a les finestres, com si no hi hagués ningú dins de les cases. Caminava arran de les façanes, angoixat de tanta quietud. Només l'olor era la mateixa, una barreja de fum de les llars, d'excrements d'ovella i de terra recremada pel sol. De seguida va ser darrere del poble. Va quedar parat quan no va sentir la remor del barranc, com si no fos el poble. Però va trobar un d'aquests gossos que de tant en tant bordaven. En un altre moment l'hauria amanyagat però ara tenia pressa.

El gos el va seguir una estona, enjogassat i content de trobar algú, però ell el feia fora a cops de peu i al final el gos se'n va cansar i va girar cua.

Va arribar a la casa del pedrís i es va quedar plantat davant, una mica allunyat de la porta, amb les mans a les butxaques dels pantalons i els ulls fixos a la finestra. No hi havia cap moviment. Amb la claror del cel podia veure la pista que baixava, com una cinta platejada, fent voltes i més voltes entre la foscor dels arbres. No se sentia res. Va passar temps esperant. I tampoc sabia què esperava, allà, enmig de la nit. ¿I si la cridava? O podia llençar una pedreta al vidre. Però en lloc d'ella podia sortir la mare, amb el seu mal humor de sempre. Estava espantat i no es decidia. En aquell moment va veure una llum esgrogueïda que passava per davant de la finestra. Se li va gelar la sang. Però tampoc va fer res i quan va reaccionar la finestra era negra. Fins que es va fixar en el galliner enganxat a la casa. Al damunt hi havia el paller amb una obertura al davant. Estava segur que des d'allí podria veure què passava a dins.

La façana del galliner era com la casa: de pedres molt antigues que ja havien perdut l'arrebossat. Era fàcil enfilarse pels forats d'entre les pedres llimades pels anys, i de seguida va ser a dalt. Les gallines devien estar aclofades, dormint com la gent i deixant passar el temps, que semblava més llarg que mai. Quan va arribar a dalt va sentir el cloqueig d'alguna que s'havia desvetllat amb els seus passos. Es va quedar quiet, ensumant la pudor de gallinassa que es filtrava de baix i que era com tenir-la a ella al costat. Aquí ja no hi havia la llum platejada de fora. El sostre era molt baix i es movia amb el cap acotxat i els braços estesos cap endavant per no ensopegar amb

les patates o les eines del camp escampades per terra. De cop li va semblar sentir una veu apagada que venia d'una de les parets. La va palpar, però no hi havia cap porta ni cap escletxa, ni un forat. Va resseguir les altres parets fins que va trobar unes escales de fusta. Va estar a punt de caure quan li va cedir un dels barrots, però va arribar a dalt. Allí el sostre encara era més baix, pràcticament s'arrossegava, i li venia al nas una olor com de florit, d'habitació tancada de feia anys. Li van agafar ganes de plorar. Tremolava com una fulla, espantat, però ja havia arribat fins allí i no marxaria sense veure-la.

Una altra llum esgrogueïda el va alertar. Venia d'un espai que quedava obert i que comunicava amb el trespol de l'habitatge. S'hi va acostar. Hi havia un fals sostre de cairats que aguantaven un canyís molt fet malbé. Per entremig dels forats va veure un llit de ferro amb una vànova de quadres de colors. Al capdamunt, aclofat en un coixí, en sortia un caparró minúscul, comparat amb la immensitat del llit. Damunt de la tauleta de nit hi havia un platet amb una espelma que il·luminava un got amb dos dits d'aigua i un mocador rebregat. La flama il·luminava també la meitat de la cara: mig front esgrogueït i un tros de nas que penjava per damunt de la gira del llençol. Tenia els ulls tancats, la boca mig oberta, els llavis esblanqueïts i la respiració feixuga. Una mata de cabells grisos s'escampava pels costats fent caragols. Damunt dels barrots del capçal hi penjava un Crist amb el cap inclinat endavant, com si observés el que passava a sota. Asseguda en una cadira, a tocar del capçal, hi havia una figura que quedava en penombra. Era ella.

No la va cridar, com pensava que faria quan va sortir de casa, es va quedar quiet mirant què passava a baix,

com el Crist penjat a la creu. Ella tampoc feia res, només mirava la seva mare i de tant en tant li passava la mà pel front i la dona es movia una mica. Va passar el temps. De cop va obrir els ulls tot el que li donaven de si, va treure les mans de sota la vànova, va aferrar amb força la gira del llençol i el forat de la boca es va eixamplar. Aquell nas es va fer encara més gran i la barbata es va estirar cap amunt. Esbufegava amb tota la seva força, intentant omplir d'aire els pulmons. Però semblava que no n'hi hagués, d'aire, a l'habitació, com si la flama del ciri l'hagués consumit tot. L'olor de cera cremada travessava el canyís fins al paller. De cop la dona va obrir encara més els ulls i de la gola li va sortir una veu rogallosa que ja no es va aturar. La boca no era boca sinó un gorg profund, els llavis s'havien esborrat. Fins que de cop va quedar tot en silenci. Ella se la va mirar una bona estona, sense tocar-la, ni plorar, ni dir res, com si necessités un temps per fer-se el càrrec que ja no hi era. Llavors ell la va cridar.

M'hauria d'haver mort jo, va dir ella aixecant el cap, com si ja l'esperés. Tots els vells es moren, va dir ell, se'ls ofeguen els pulmons. Va fer un silenci. Voldria acabar el llibre, va dir molt baix, com si no gosés. Llavors ella es va aixecar i va sortir de l'habitació. La seva mare es tornava cada vegada més groga i semblava que encara premia amb força la gira del llençol. S'havia quedat amb la boca oberta i els ulls esbatanats, com si acabés de rebre una cosa inesperada. Ella va tornar amb el llibre. Fa dies que no llegeixo: jo també m'ofegava. Es va posar el llibre a la butxaca de la faldilla, va agafar el platet amb l'espelma, va pujar a la cadira i només estirant el braç ell va poder agafar l'espelma. Després, com si fos un mico, es va

enfilat per entremig del canyís i agafant-se als cairats en un no res va ser a dalt.

Es van asseure amb l'espelma al davant. No acaba bé, va dir mentre treia el llibre de la butxaca. La muntanya s'ho empassa tot. I va començar a llegir. Ell l'escoltava. Un dels homes que havia pujat amb el ramat tenia una noia al poble que l'esperava per casar-se. Ella no havia volgut que pugés, però només serien els dos mesos d'estiu i arriegarien uns quants diners que els anirien molt bé pel casament, deia ell. Però la noia sap que a dalt el bestiar s'encomana la malaltia molt ràpid i que els de baix no els deixaran tornar. I una nit s'escapa de casa, vestida tal com anava quan ell va marxar: el vestit blau amb una manteleta rosa i verda a les espatlles i el barret que ell li va regalar. Agafa un cistell i l'omple de menjar. La gent del poble ja dorm. Els que vigilen el pont no la veuen perquè dona la volta per darrere de les cases i travessa el barranc. Al cel hi ha tantes estrelles que sembla que no s'acabi de fer mai de nit. Arriba prop del riu i s'enfila per les pedres seguint el soroll de l'aigua. Coneix el camí fins al bosc. Però allí, de cop, tot es confon, i sembla que es fa de nit sota els arbres. Es desorienta, va fent cercles i no arriba mai. El terra és ple de pinassa que llisca, de branques baixes i d'esbarzers. Puja un pendent i cau, i la cistella es perd entre unes bardisses que l'endemà trobaran el seu pare i els germans que la busquen. Però ella, aquella nit, continua pujant perquè ha d'arribar a la cabana per quedar-se amb l'home que estima, ni que empudegui les soles de les sabates i no la deixin baixar mai més. Hi ha un moment que s'enfila per un pendent sense veure què fa. I llavors llisca i cau d'esquena. Avall, avall, fins arribar a les roques. Encara

té esma per demanar auxili amb un fil de veu que s'endú la força de l'aigua. I ningú la sent ni ningú la salva.

Aquella mateixa nit, a dalt, ell havia pensat el mateix: aniria al poble a buscar-la d'amagat. Espera que es faci de nit perquè si el veuen li posaran l'escopeta al pit i el faran tornar a pujar. Però, igual que li va passar a ella, els que vigilen el pont no el veuen. Al poble no se sent ningú. I això és estrany. Només hi ha una claror esmoreïda a la finestra de casa d'ella. La gent s'hi acosta en silenci. Vol saber què passa i s'enfila al paller del davant. I entre les bigues veu el llit de la seva promesa amb un parell de ciris que cremen, un a cada costat del capçal. Els homes es treuen la boina. La gent murmura, ningú gosa parlar més alt que l'altre. Tots la miren. I ell veu molt bé el que passa. Però es frega els ulls perquè creu que la poca claror dels ciris l'enganya. Però no. És ella, blanca com la cera que crema, estirada damunt del llit, amb el vestit que duia quan ell la va deixar i les mans creuades al pit. Llavors ell fa un salt increïble fins a terra i es posa a córrer i a cridar desesperat per tots els carrers del poble, com un animal ferit de mort. I...

En aquell moment van sentir la remor de les primeres gotes damunt del paller, com si fossin pedres. Ell no s'ho creia, que començava a ploure, perquè feia poc que havia vist el cel ple d'estrelles. Cada vegada plou més fort i ella continua llegint. Ell no la sentia, només sent la pluja damunt del cap. Però ella no para fins que s'acaben les paraules. "I mai més, des d'aquell temps, es va sentir allà a dalt el soroll dels esquellots." S'acaba el llibre, s'acaba la història. I ells es queden muts, mirant com el paller agafa un color gris que ho envaeix tot. Ella bufa l'espelma. Ja poden veure les piles de patates, les eines del camp, les

escombres velles, les senalles... Ara el vent fa remolins amb la pluja i els entra a dins. Del sostre comencen a baixar regateres d'aigua per les parets i aigua a raig entre les teules mig trencades. Es mullen i al terra polsós hi queden rotllanes fosques. Ell s'aixeca, va fins a l'obertura i guaita. Veu un riu que baixa pel carrer. Però no pot veure-hi més enllà perquè la pluja és una cortina que ho embolcalla tot.

La gent del poble es desperta, però saben que no poden sortir. El barranc baixarà aviat i arrossegat arbres, i les pedres com ous de dinosaure es trencaran en mil bocins. La terra sorrenca de la pista s'esfondrarà i trobaran mates d'arboç i llentiscle arrancades de soca-rel que la riuada s'endurà fins al mar. Tothom dirà que la terra està trasbalsada i que això no s'acaba aquí. I continuaran sense moure's de les cases, sense saber què passa més enllà. Els malalts els tanquen a la seva habitació i els deixen el menjar a terra, a tocar de la porta. Fa dos dies que esperen que vinguin a recollir l'últim vell mort, i avui, amb el xàfec, saben que tampoc vindrà ningú. L'agutzil ja té prou feina i aprofitarà la pluja per quedar-se tot el dia al llit.

Aquesta matinada només hi ha un nen i una dona que caminen sols sota la pluja per un poble isolat.

Fa un moment que l'ha perdut. Se li ha escapat en una cantonada. Busca per tot arreu. Potser s'ha ficat en una botiga. Però la dona que no mirava mai als ulls ha desaparegut. La novel·la no pot continuar. S'atura. Fa tant de temps que la segueix que està mort de cansament. Li costa respirar. No té noció del temps, com si fes anys que va sortir de casa, endut per alguna força que no entén. S'adona que ja s'ha fet fosc. De cop li venen al cap tot de

coses que ha deixat enrere, just abans de tancar la porta: el seu despatx de parets blanques, la pantalla negra, la sala plena d'andròmines que l'ofeguen, el bufet amb les begudes... La seva dona ja deu ser a casa, els fills també. El deuen esperar per sopar. Però la novel·la quedarà penjada si no la troba.

Recorda que va ploure cinc dies sense parar. I que els veïns començaven a sortir prescindint de la norma. Les cases feien pudor i la gent tenia els ulls ullerosos i la mirada tèrbola. La seva família va marxar del poble al cap d'un temps, enduts per l'espant que no tornés a passar una cosa com la que havien viscut. Van començar una nova vida a la plana. I a ella no la va tornar a veure més.

Torna a casa. Només d'obrir el mòbil veu una trucada perduda i després el missatge d'un amic del poble que fa anys que no veu. "Ahir van trobar morta la veïna de la casa de la pista. Feia temps que estava malalta. He pensat que ho voldries saber".

Premi Pirineu

Dotat per l'Ajuntament d'Organyà

TRAVESSANT L'ALBERA

Renaud Delisée

Obra finalista

Malgrat el brum d'en defora i la inquietud a dins, estava dormisquejant quan el telèfon sonà i no era la Gisela, encara, sinó un número desconegut. Deixí sonar amb paciència i ara desvetllat, intentí trucar a Gisela de nou, un altre cop endebades. No em preocupava gaire, de moment: les notícies repetien que les xarxes eren saturades i que el vent s'havia emportat antenes i pilons i que, de totes maneres, s'havia de quedar a casa fins que la situació millorés.

Però el desconegut insistia i no tinguí altra opció que prendre la trucada, si per cas fos Gisela amb el mòbil d'un altre.

No se sentia bé amb l'altaveu que crepitava per mor del vent, i unes pertorbacions numèriques que ho feien sonar tot molt trossejat i espasmòdic. «Hola, hola», feia des d'una llunyania confusa amb accents robòtics, i el soroll del temporal pel carrer, els udolaments dels fils elèctrics i les tamborinades de pluja donaven més foscor encara a aquella conversació impossible. «Ets a casa?», acabí per comprendre, però no em deixà el temps per a confirmar i la comunicació es trencà.

Busquí pel meu repertori, però aquell número no pareixia enlloc.

M'inquietí un poc, llavors, pensí en els meus pares i en les imatges que passaven a la televisió, les inundacions a la plana i els ponts que la Tordera i el Ter i tots els rius

del país s'emportaven i allà dalt, les nevades que cobrien la Cerdanya i els poblets isolats per primera vegada des de tant d'anys. Els pares tenien grop electrogen i reserves per a setmanes, samfaina, tomates i tota mena de verdures en conserva per mants anys i acabàvem de matar el porc: no mancarien de res, ho sabia. Però aquell número desconegut i les extravagàncies colèriques d'aquella tempesta... Costava molt conservar quietud i raó, per aquelles hores que semblaven sense fi i la situació que a cada ruixat venia més greu. I si la resclosa no ho suportava, allà, la paret tan fràgil que contenia el pantà i que, infants, recorriem a tota hora amb els amics del poble o els turistes de pas per Matamala, i el que ocorreria si aquella paret tan prima i habitual es deixava emportar, ella també, pel furor del temporal extraordinari i per les trombes que no paraven de caure des del dilluns. Per sort allà no plovia i només s'estava apilant neu pertot arreu. Així, aconseguia consolar-me. I a l'hivern el pantà quedava gelat. Disminuïa el risc de desastre, un xic. De desastre, sí, i em constrenyí a canviar de reflexió.

Aquí a la costa no hi havia nevada, malauradament. Era aigua ben líquida el que tombava sense parar des de tot aquest temps; a les xarxes i a la televisió contemplaven els aiguamolls que s'omplien fins a les portes de les masies, els rius demencials carregant arbres trencats i animals morts dins un fang espès i violat, i les plogudes i els xàfeces que se seguien, i el vent que a vegades feia volar els diluvis a l'horitzontal i arrencava els arbres isolats i els mobles de vila. Periòdicament, sortia al carrer per a destapar les canaleres de davant i evitar que les torrentades que baixaven de la muntanya de Rodes enaigüessin la casa on quedàvem bloquejats, impotents i

resignats a aquella follia meteorològica que encara no es volia dissoldre.

La Laia i en Gerard jugaven sense plànyer-se gens, per sort, a la seva habitació protegida del diluvi i de les notícies televisives, afanyant-se per a ignorar el terrabastall que no cessava de retronar al teulat. A vegades demanaven per la mare, tanmateix, i jo afectava un somriure convençut.

—Està molt bé, però té molt de feina, deia jo.

—Ella tampoc no té dret de sortir de casa?

—És a Girona, sabeu, i allà no crec que hi faci tanta pluja... I amb tot el treball que la toca, no li vega sortir pel carrer a passejar.

Acceptaven les explicacions sense mostrar cap suspició, i tornaven cap a dalt tot deixant-me amb la mala consciència de les meves mentides.

Que no eren tan mentideres, em comentava: des del dilluns, feia dues nits ara, la Gisela quedava bloquejada a Girona perquè els trens no circulaven, condemnada a les cadenes d'informacions i a les xarxes socials ella també, en una habitació d'hotel a dalt de l'Onyar —que tots els mitjans anunciaven ben prop de desbordar-se, d'un moment a l'altre. I des del matí, sense respondre al telèfon perquè cap trucada no passava enlloc.

A la tarda aquell número desconegut que gairebé havia oblidat tornà a fer vibrar el meu mòbil. Aquella vegada, però, l'home es va presentar sense més misteri.

—Soc en Ferrà, aquí.

Com un embolic a l'esperit o una congestió mental que la sorpresa provocava, no vaig realitzar de seguida la situació. I mentre m'estava restablint d'aquell llamp, amb prou pena, en Ferrà continuava parlant entre els

espetarrecs del vent dins el micròfon, amb un ressò terrible que repetia cada paraula fins a l'infinit, com un missatge vingut d'un univers impensable.

—Cal que vinguis al Molinàs, tan aviat com puguis.

En Ferrà no somreia sovint, era el comentari més afavoridor que em pogués acudir al seu propòsit. Un home poc afable, certament, almenys amb mi. Des dels principis, i no evolucionava gens ni mica. No em saludava pel carrer malgrat els quinze anys que ja havia passat a la Vila, i tampoc ho feia quan entrava als Esports per als partits del Barça, cada dues setmanes. Ni un gest ni la intenció d'un gest, ni un moviment del mentó ni un cop d'ull cap a mi. I ara m'estaria trucant: allò no tenia cap de seny.

Al Molinàs, em repetí amb un temps de retard. Em preguntí si no m'equivocava i si es tractava de veritat d'aquell barri allunyat i abandonat des de dècades, i si de veritat en Ferrà ara em pregava arribar-m'hi al bell mig d'aquell temporal.

La idea que s'havia confós de número em travessà i em procurà un alleujament ràpid i complet. Ho explicava tot. Anava errat, de segur, i ben aviat se n'adonaria i penjaria, i jo podria retornar a les meves inquietuds ben legítimes, a mirar per la finestra els diluvis sense solució i esperar que la muntanya no es desagregaria i que l'Onyar quedaria en el seu llit fins que Gisela es pogués escapar. El meu cor recuperà un ritme més sostenible, cop sec, però la despreocupació no durà, ai las. Si havia pogut creure a la hipòtesi d'un error, una estona, ara l'esperança de tornar-me'n a la tranquil·litat prèvia es desfeia irremeiablement.

—Encara saps el francès?, el sentí a preguntar entre

les distorsions sonores d'aquella comunicació inversemblant.

No gosí respondre el que em saltà a l'esperit. Si feia quinze anys que vivia al Port i que encara alguns em deien *franxút* quan pensaven que no els sentia, als Esports o quan estàvem esmorzant amb la Gisela i els mainatges i que no quedava lloc a la cafeteria. No me'n formalitzava: no eren gaires aquells que em sonaven així i sabia passar a sota d'aquells rancors sense sentir-me ofès. Si sabia el francès, la qüestió no mancava d'audàcia, però sí de lògica i d'acudits, vaig cogitar.

En Ferrà continuava i no esperava cap resposta, nogensmenys.

—Amb el 4x4, de segur. Al refugi de Molinàs, saps? I no tardis que m'he fotut en un bon sarau, i aquí que plau una miqueta, home.

I penjà, sense cap explicació més, ni cap paraula de cortesia, ni res de tot allò que s'hauria pogut esperar en una situació tan inesperada —i desesperada també, és el que semblava. No dubté gaire temps, tot i això. De fet, no haguí d'agafar cap decisió, no balanci els a-favors i els en-contres, pas un minut com si tot fos automàtic i molt natural. Per què trucar-me a mi, ara, a l'hora més dolenta del temporal més dolent des del principi del nou segle? Òbviament tot això semblava curiós, no tardaria a pensar-ho. Però cap dubitació no m'alentí, tanmateix, i gairebé amb entusiasme m'endinsí en aquest afer sense haver pesat res. Observí per última vegada per la finestra i, com un signe que no es podia contestar, tot just en aquell moment el cel s'estava obrint una mica, passant del negre opac al gris un xic més clar i assegurant.

—Anem, nens; anireu a visitar l'àvia Carme!, els ex-

pliquí quan els feia passar els abrics i pujar al Lada entre les gotes i les borrasques, tot aprofitant un instant de calma.

En Ferrà i jo mai havíem parlat, ni en una ocasió. Tot i que no faltessin les avinenteses, des de quinze anys. Als Esports, al carrer, a les cafeteries, a la sortida de l'escola, a la Casa de Vila, on coincidíem sovint, curiosament, pertot arreu ens creuàvem a totes les estacions i a totes hores, i mai no ens parlàvem, i a cada vegada un corrent d'agitació se'm guanyava, una aprensió i una impaciència d'allunyar-me el més aviat que pogués. I més encara: tota una setmana, havíem treballat ben arran d'ell amb la colla de PedraSeca, reparant una barraca a la parcel·la veïna de les seves oliveres. Estava podant, me'n recordava amb precisió, tirant les branques a l'espadat i passant a prop de la barraca sense un mot, incomodat per la nostra presència, enfadat per la nostra activitat, l'ull i l'aire feréstecs com sempre. No m'ho prenia personalment, almenys ho intentava. Amb els altres de PedraSeca tampoc s'hi havia relacionat, i tampoc amb la Gisela no parlava gaire —encara que ella fos del poblet de tota la vida, extravertida i agraïda amb tots i sense condició.

Un segon, esperí que el Lada no arrencaria; hauria previngut en Ferrà amb un missatge i tot s'hauria acabat així. El 4x4 antic tossí breument i es posà a roncar sense trontollar, per desgràcia.

No quedí gaire temps a casa de l'àvia Carme. Refusí el tallat que proposava, assegurí que no tardarien a reobrir la línia del tren i que Gisela podria tornar, anit o demà matí probablement, i sense adonar-me de res em trobí assegut al volant del Lada, i una xafegada tornava a

inundar els vidres del vehicle i omplir les canaleres de l'avinguda Mistral.

La gent respectava les consignes, constatí. Travessí el Port i la Vila sense gota companyia, com si fos una ciutat abandonada dins una apocalipsi de pluges. Era impressionant: la carretera pigallada per les deixalles de la humanitat, bosses plàstiques i trossos de fusta o de metalls barats que el vent havia esqueixat i disseminat fins aquí, les botigues tancades com sempre per aquesta estació i ara més condemnades i lúgubres encara amb la tempesta, l'absència de tota vida, cap humà, cap gat d'aquells que usualment senyoregen a la Vila, cap colom ni cap altre aucell per a alegrar una mica el paisatge desolat. L'aiguat s'intensificà quan anava passant la Casa de la Vila. Els eixugaparabrises no anaven prou ràpidament i haguí d'alentir encara —gairebé avançava al pas, ara, i així poguí constatar els desgalls a l'entorn, que fins al moment no me n'havia adonat. Els horts ja no existien, i arran de l'avinguda no hi havia res més que una superfície d'aigua fangosa i agitada pel llevat enrabiàt. Tampoc les canyes no resistien, plegades, trencades o arrencades ja, espargides en el mar de fang i de desolació. Per cops unes taules flotaven, estris de plàstic o trossos de lona esquinçada pel desastre.

El semàfor no funcionava, evidentment, i només en aquell moment em posí la qüestió del camí que havia d'emprendre. No trontollí gaire estona, tot i això, considerant que s'havia d'anar cap a dalt com més aviat millor. Si encara resistia, passaria el pont de Valleta sobre la riera i pujaria fins a les altures, lluny de la inundació, abans de baixar cap a Molinàs si les condicions ho permetien.

També el supermercat tenia les reixes baixades, cosa que mai ocorria, tampoc els diumenges, tampoc els dies festejats, però no tinguí temps per a esbalair-me'n. Cent metres més enllà, tot just a la sortida del poble, una patrulla de policies municipals tancava el pas amb fars giratoris, barreres i cintes bicolores. Un buf de calor em pujà, un corrent que portava una barreja curiosa d'inquietud i de lleugeresa. No deixaven passar, com la ràdio anunciava pertot, i potser gràcies a ells aquella aventura atzarosa s'acabaria ben aviat, em posí a esperar.

—Cap a on vol anar així?, em preguntà la noia que a penes pareixia sota el ponxo fluorescent, que li donava l'aspecte d'un personatge de dibuixos animats.

No bromejava, però. I rere ella, els altres municipals amb cara d'animals japonesos no deixaven cap rastre de voler obrir la barrera.

—La nacional està tancada, senyor. No hauria de circular amb aquelles condicions, si no és necessari. Cap a on es vol dirigir?, insistí.

—Haig d'ajudar un amic que s'ha ficat dins un varat, camí de Molinàs, inventí a mitges.

—Pel camí de Molinàs!, repetí la noia amb un xiulet de sorpresa i sense trobar gaire més per afegir. No ha avisat els bombers?

—No crec que necessiti els bombers, expliquí al mateix temps que m'adonava de la simplicitat de la situació si en Ferrà ho hagués fet.

—Qui s'ha ficat dins un varat, allà dalt?, preguntà l'home que semblava dirigir la patrulla.

—És en Ferrà de la Bateria, intentí d'explicar amb un sentiment de molèstia.

Que si sabia a quin barri vivia, no tenia cap idea del seu nom de família, m'adoní al moment que estava imaginant aquella perífrasi per a identificar-lo.

Els no dubtaren, em semblà, com si cap altra resposta podia ser veritat. De tot segur, el coneixien. Tot el poble coneixia en Ferrà i els seus cabells imposants, gairebé sòlids, el seu *pick-up* que aparcava pertot arreu sense preocupar-se mica dels emplaçaments autoritzats o no, les seves maneres sense superflu i l'aire rondinador a totes ocasions; quan venia a l'escola per a buscar els nens el mirava de reüll, tot continuant a xerrar amb les mares dels companys de classe o amb els veïns del barri. En Ferrà no verbejava amb dingú, ell, i tampoc no abandonava la seva severitat ni l'esguard sempre amenaçador. No s'hi apropaven gaire, però tots el saludaven, tanmateix.

—Sempre ha sigut així, em contà la Gisela unes vegades. I també quan érem petitons... Tan lluny que me'n pugui recordar era un os. Però no és mala persona, oi. Un os. Ja a l'escola quedava al cantó del pati desafiant els altres amb aquell aire salvatge. I a més d'això, no li agraden els gavatxos. A divuit anys, cada dissabte es fotia en una baralla, al Rashdingue o al Mackintosh o on que sigui. Sempre s'hi trobava un francès que fatxendjava, o que volia gastar en quatre minuts el que calia una setmana per a guanyar, o que pretenia dansar amb una noia del poble. No mancaven les raons. Potser encara no s'ha empassat que t'haguessis emportat la més bonica de tota la Vila?

Jo no havia somrigut a la seva broma, que no semblava tan fantasista.

—El que no li agrada, m'explicà Gisela un altre dia, és

que passis més de temps amb els *okupes* que no pas preocupant-te per la gent d'aquí. M'ho ha dit l'Aina.

L'Aina era l'esposa d'en Ferrà, molt més avinent i sociable, amb qui la Gisela agafava un llet-i-cafè a vegades, els matins quan plovia i que no havia de marxar cap a Girona tan de pressa.

—Que el teu marit ajuda els negres i els marroquins i els *freakys* però quan hi ha una manifestació contra els *okupes* i els lladres que s'instal·len a la Vila, mai no es mostra.

Així m'ho havia reportat Gisela. M'havia semblat irrellevant i anodí, aleshores. Potser havia somrigut una estona, potser ho havíem comentat amb ironia. En Ferrà no estava d'acord amb les meves opinions i poc m'importava. Però ara, tot prenia un altre sabor i la Gisela no hi era per a considerar-ho tot amb sarcasme i lleugeresa.

Un instant, esperí que els policies em prohibirien el pas i m'ordenarien que me'n tornés cap a casa. Si a la ràdio, als diaris i pertot arreu les autoritats anunciaven restriccions de circulació, m'havien de multar, evidentment. Semblava tan senyat i judiciós: l'home amb cara de tenir més graduació s'allunyà uns metres i escanvià amb un altre que tenia bigot i pensí que ho farien. Però en aquell dia, el món desvariejava i al moment que el diluvi reprenia i que més perill hi havia, l'oficial tornà cap al meu cotxe i trencà totes les meves esperances.

—Per la nacional no s'hi pot passar, senyor. Sí que podrà emprendre el camí de Garbet, però. Allà la riera encara no s'ha desbordat. Si sap on s'agafa?

Evidentment ho sabia. No expressí la meva decepció i maniobrí per a fer mitja volta, amb el sentiment que

davant de mi un forat pregon s'anava obrint, una falla entre les roques, una fenedura que s'omplia cop sec de l'aigua fosca que el diluvi carregava, i sense cap altra solució em trobí conduint el quatre rodes com hauria governat una barca. La carretera a prou penes depassava del desastre de fang, les ratxes de vent dissenyaven fremiments enrabiats que corrien a la superfície entre les poques vegetacions que no quedaven submergides, i jo avançava sense poder adonar-me de res, obsedit per la imatge d'en Ferrà que mai somreia i ara, preguntant-me amb una inquietud que no podia determinar si provenia del que Ferrà esperava de mi o de les quantitats inconcebibles de pluges que continuaven tombant.

I per què ho havia acceptat així, sense pensar-ho més d'uns segons, com una impulsió, un cop de sang. Ell m'havia trucat i sense raó em precipitava a l'indret que em deia sense preguntar res. Per les finestres del cotxe la platja i el mar aparegueren, a mà dreta, com un paisatge estrany o una pintura surrealista. La mar blanca i coberta de relleus que el vent feia volar com cabells o teixits estripats i a la platja una capa d'espuma bruta que muntava fins al passeig i feia desaparèixer les carreteres. I cap humà, cap cotxe per circular, i tots els contravents tancats i cap rastre de vida enlloc, com després d'una apocalipsi.

A vegades l'espuma es menjava porcions de la nacional, però al final no hi havia cap molèstia i tenia tot el temps de pensar a en Ferrà i aquesta bogeria que em demanava. Em feia por, acabí per determinar, i per por no gosava refusar-li l'ajut. No era més complicat que això. Una mena d'ascendent que tenia sobre mi, sense raó, una ombra que em cobria i m'ocultava tota la

llum tan aviat que en Ferrà s'apropava. La seva estatura imponent, els cabells exuberants i les seves maneres sense compassió. M'hi hauria pogut oposar amb una mica de determinació, l'hauria engegat a pastar fang i m'hauria quedat ben tranquil al pis, contemplant el diluvi per la finestra de la cuina, ho enyorava ara amb una nostàlgia inútil. No ho havia refusat, res d'això. M'havia cabussat dins aquest afer sense cap mena de resistència, i ara em sentia neci i ben innocent.

Baixí cap a Garbet, després del cap Ras, i aquí la mar semblava un animal salvatge en ple combat, una fúria que no controlava la seva violència. M'aturí a l'últim tornant, encara protegit d'aquell furor per l'altitud, i em posí a contemplar el seu balanç i com les seves espatlles remenaven i s'inflaven al llarg, venien desmesurades i ritmades, amb corbes sobtades i gairebé dretes, i la rapidesa que tenien per a precipitar-se cap a la badia. Al moment d'entrar dins la rada les onades inflaven encara i acceleraven i d'una vegada tot basculava, el cos furiós es trencava perquè no podia suportar tanta potència i, amb un tron terrible que ho feia vibrar tot com si un tren estigués passant cada deu segons, s'estavellava amb còlera a la platja tan tranquil·la de Garbet, i després l'espuma pujava fins als murs dels bastiments i en lloc de retirar-se, s'acumulava pacientment als cantons de l'aparcament com si algun esperit maliciós hi hagués posat sabó per a divertir-se.

Deixí la carretera nacional, tan ben assegurada, i em trobí al camí de Molinàs. Com una fatalitat, compromès sense saber per què, enfadat contra aquell pocavergonya i enrabiad contra mi mateix i la meva feblesa. I ara, només en aquell moment, em posí a buscar el que havia po-

gut ocórrer a dalt de Molinàs al bell mig d'un temporal que durava des de feia tres dies. Si en Ferrà havia quedat bloquejat treballant a un olivar o una vinya a la muntanya de Garbet. Si havia reventat un pneumàtic o tingut pana de pobre —però jo no m'emportava cap llauna de benzina ni cap eina per a reparar un motor o unes rodes malmeses. Hi havia moltes possibilitats i les hipòtesis no paraven d'aparèixer, catastròfica cadascuna; si en Ferrà s'atrevia a trucar-me, no podia ser anodí. N'estava persuadit i a cada moment un poc més inquiet.

L'estat de la via no em deixà gaire temps per a torturar-me amb tot això, no gensmenys.

Per sort coneixia aquell camí que menava al monestir; l'empràvem sovint amb PedraSeca quan cuidàvem les parets i els aixoplucs del cantó, i no són pocs. Però aquell dia, res no es deixava reconèixer. Sobretot, les condicions no permetien observar amb atenció. S'havia de conduir i prou. Les ratxes de vent m'haurien precipitat contra les parets o cap a la riera desmesurada, tot just a baix del camí. Però no es desbordava, encara no, malgrat la pluja horitzontal i vehement que impedia veure el mínim per a continuar avançant, i per cops que s'enrabiava tant que feia el so d'una pedregada d'estiu.

Esperí una estona que es calmés, embruixat per l'escena i obsedit per idees insanes com les que venen quan han fumats massa i que l'esperit no pot atrapar-se enlloc. Imaginí com el foc ho havia cremat tot tres o quatre estius abans, i intentí figurar-me el paisatge infernal de les flames i del fum i del retrunyiment de l'incendi, ho comparí amb la situació que em rodejava i no aconseguí decidir res definitiu. Que del foc, se'n podia salvar. Una mica més lluny, quedaven indrets on

les flames no senyorejaven, quedaven llocs on encara es podia pensar i existir. Hi havia un a-dins i un en-defora. Si s'allunyaven una mica de l'incendi, tan aviat com s'apartaven dels aires negres i carregats de quitrà, hom podia seguir els esdeveniments des de la pantalla d'un telèfon o d'una televisió, tranquil·lament, hom podia continuar vivint sense concebre l'inconcebible i la desmesura del desastre, tan aviat com no s'hi trobaven al bell mig.

La tempesta no ho permetia. Pertot arreu les mateixes aiguades, les trombes i les barrumbades, les construccions que no resistien al temperi, la neu que isolava els pobles amunt i les rescloses estretes que protegien els poblets avall, i els rius que s'emportaven les cultures, els animals, els vehicles i els humans inconscients que s'apropaven massa.

I jo que em metia dins la gola del monstre per culpa d'un paio que ni en coneixia la veu, i cop sec la imatge d'en Ferrà se'm tornà i em tirà d'aquelles reflexions sense fi ni gaire d'interès.

Fiu virar la clau i torní a la meva marxa desraonada.

No durà gaire, aquest cop. Un xic més a dalt, la tempesta i els escolaments brutals que provocava s'havien emportat el marge, poc després d'un indret on havíem treballat. Deturí el quatre rodes altra vegada i constatí els estralls. Tampoc amb les acrobàcies més insolents un tractor no hauria pogut passar. Pugí al muntijol de pedres per a constatar millor, i quan em trobí al cim del marge ensorrat un atarantament absolut m'agafà. Dies que això m'amenaçava i ara, sense més ajornament, tot es concretava. Els diluvis per la finestra i la por que l'aigua acabés entrant a les habitacions del fons, i el terror que la

muntanya es desintegrés. Potser per això m'havia llançat dins aquella operació atzarosa: el recel i el temor que esprovava pensant en en Ferrà alleugerien l'angoixa del temporal. No havia funcionat malament, me n'adonava.

Aleshores, però, me'n torní cap al cotxe amb l'esperit desfet, i darrere del vehicle no s'hi podia fer mitja-volta. Hauria de recular més de cinquanta metres dins la rufaga de pluja fosca, mesurí amb una sensació de pànic que pujava com si no tingués límit. Obrí la porta, buit, resignat, i al moment de seure me'n recordí. Al portaequipatge del Lada hi estaven les eines per a les pedres. El diumenge, després de les obres a la Vall, no les havia tret perquè començava de ploure i després, el temporal s'havia declarat.

Agafí l'aixada i el càvec i em cobrí amb la caputxa, encara que ja estigués ben xop. I em posí a l'obra, doncs. Com sempre, entrar les mans entre els rocs, trencar-los amb l'aixada quan eren massa pesats, tornar-los al marge desfet i aquell dia desempedrar el camí amb paciència: l'obratge feu desaparèixer les tibantors que m'estiraven les tripes des de l'aparició del temporal inacabable.

I més que alleujament: aquell cop maniobrar les pedres i escalfar els múscles atrofiats pels dies d'inactivitat rere la finestra em despertà la clarividència que em feia falta. Quan el marge esbaldregat hagué recuperat una forma més digna, plovia més que mai. L'aigua feixuga com sang vessava dels tascons del mur i formava corrents i rierols pertot arreu, emportant-se còdols i trossos de vegetació i deixalles variades i jo, al bell mig d'aquesta fi del món, no hi tenia res a fer. Era evident des que havia abandonat el pis i deixat els mainatges a la seva àvia i no me n'adonava; vaig convocar la figura severa

d'en Ferrà però el pobre no hi podia gota, ara, com si s'hagués perdut tota l'autoritat que tenia des del principi dels esdeveniments.

Si aquell paio que mai em saludava s'havia ficat en un merder, jo no en tenia la responsabilitat, consideri amb fermesa. Què diria després, si li sabia greu o com m'ho retrauria, poc m'importava fins i tot. La seva aspresa eventual no tenia res comparable amb el desfet de pluges, la riera llesta per a sortir de mare i emportar-se el camí i els inconscients que s'hi trobarien en aquell moment. Abandonaria en Ferrà, potser, però no tenia mala consciència, pas un rastre d'això. I més: ara mateix el previndria, com per a celebrar la meva decisió ben definitiva.

Teclegí el seu número i respongué com si estigués esperant la meva trucada. Però funcionava malament, encara. Ell no sentia res, ni una paraula ni un so, acabí per comprendre. Parlà, aleshores, sense esperar cap resposta meva i jo que hi podia, aleshores? Si era una trampa, fou un èxit. Amb quinze segons del seu monòleg, totes les meves intencions d'abandonar-lo es firen records estrafolaris.

—No hi ha cap nafrat, explicà en Ferrà. Estem molt bé, encara que remullats.

En quinze anys, mai l'havia sentit pronunciar tantes paraules, remarquí. I ell continuava.

—Ens trobaràs a la barraca rere del claper, veus. En aquell moment ja hauràs comprès l'afer, segurament.

I la comunicació es trencà, tot deixant-me en la incertitud més completa. Una estona, quedí bloquejat al volant, buscant el que havia de comprendre d'aquell afer, sense aconseguir-ho. Però al cap d'uns minuts els escrí-

pols s'ho emportaren tot, i feu girar la clau en el *neiman* altra vegada, amb impaciència i un rancor inexpressable contra en Ferrà i contra el diluvi que anava dissenyant arteres i fossats de fang que seguien la riera cap al mar, al revés del meu quatre rodes.

I contra Gisela, també, que no responia i no es preocupava d'informar-nos, massa ocupada allà amb les seves conferències, segurament. I aleshores, tot d'una vegada, una mena de claror m'il·luminà. Gisela i Ferrà, aquí lo que hi havia d'entendre, em figurí amb una nova emoció que ara sobrepassava totes les altres en intensitat, en gravetat i en urgència. Accelerí, sense voler-ho i sense adonar-me'n tampoc, i quan el cotxe derrapà al revolt que hi havia després del Trull, tot just a dalt d'un meandre agut de la riera, creguí que tot s'acabaria aquí a l'ombra del Puig d'Esquers i res no m'importava menys. La Gisela i en Ferrà, evidentment. El defenia a tota ocasió, sense deixar parèixer res. Pretextos i atenuacions, tot el temps. Que no era tan dolent com em pensava, que tenia un bon fons, que la seva existència no era gens còmoda. Tot coincidia. A Girona, si us plau... Havia marxat amb ell cap a algun refugi de muntanya com ho feia, certament, cada vegada que pretextava allò de les conferències a Girona. Si coneixia els menhirs i les barraques i els ametllers isolats de tot el racó, i que tot aquest temps havia passat sense que me n'estranyés gens ni mica. Em sentí neci i em vingueren ganes de vomitar imaginant el que trobaria allà dalt, en aquella barraca on els dos adulteris m'assabentarien de tot i ara bé, amb quines intencions? Si alguna cosa m'arribava no n'hi hauria cap testimoni, al bell mig de l'infern del temporal pitjor d'aquell segle. Un calfred em corregué pels nervis,

una pell de gallina que l'impensable provocava, uns fogots d'espant en representar-me el desenllaç horrible que se'm podia esperar a dalt de Molinàs.

Altra vegada considerí retornar-me'n cap a l'avinguda Mistral, recuperar la Laia i en Gerard i que ens refugiàrem a Matamala, esperant que els temporals s'acabessin.

Considerí accelerar encara i cabussar el Lada del meu pare al més fons de la vall ocre i verda, perduda entre les masses neuloses i travessada per la riera encrespada i volcànica.

Considerí aturar el Lada i acabar a peu, amb l'aixada a la mà, i descobrir-los en aquesta barraca, consumint com bèsties el que m'estaven amagant des de tant d'anys.

I tot considerant atenyí el poblet abandonat entre aquelles primeres escorxadures rocoses on els Pirineus s'albiren, i tot just abans del primer bastiment el *pick-up* d'en Ferrà jeia, les rodes cap al cel i els vidres esbocinats.

No hi havia cap nafrat, en Ferrà havia explicat. Em consolà immediatament de les perspectives més lletges que ja m'havia figurat, la Gisela aixafada pel vehicle accidentat, les seves dents negades dins la boca negada de sang, els membres destacats i el fang que ho feia infectar tot, però no hi havia dingú a dins, comproví quan m'apropí al *pick-up* bolcat. Feia pudor de benzina i es podien veure els arcs de Sant-Martí pertot a l'entorn, gruixuts i aleatoris, i alhora m'adoní que les meves soles hi estaven patollant.

A dalt, hi era el claper que en Ferrà havia mencionat, dissimulant la barraca de vinya on s'anaven encovant com animals. Altra vegada pensí en l'aixada i en totes les tragèdies de gelosia que tals situacions provocaven pertot arreu. Els eufemismes i les locucions que l'àvia Carme

hauria d'emprar per a justificar el que el seu gendre hauria comès. Fins m'intentí de figurar la sensació de l'aixada entrant en un crani, si era més dur o més incert que en una llosa una mica espessa, i en aquell moment en Ferrà va eixir del vilatge oblidat, a mà esquerra.

—No t'has afanyat massa, home, m'abordà amb les celles tan serioses com sempre.

M'hauria calgut pensar en l'aixada o a colpejar-lo sense preliminars però res d'això no va ocórrer, i gairebé acabí excusant-me. Per sort ell mateix no me'n deixà l'ocasió.

—Però amb el cabrestant, segur que no ens eternitzarem gaire.

No tinguí temps per a continuar preocupant-me de l'adulteri. Com si volgués evitar el tema, ho tenia tot preparat. A cada roda de la part dreta del *pick-up*, havia fet passar anelles d'una corda ben sòlida, ambdues estacades a una tercera que formava una cruïlla, amb el cap més llarg escapant-se cap a l'arbre on havia instal·lat una politja per a tirar el vehicle dins la bona direcció.

—Si pots fer pujar el Lada fins allà, em demanà tot indicant-me amb el dit l'indret exacte on m'havia de posar. I després a suar, *redeu!*

No ens eternitzàrem, de tot segur, i de suar tant no deixava lloc per a les qüestions molèsties. Clic a clic, el cotxe d'en Ferrà es redreçava i a mi, a penes mirant cap a la barraca amagada pel claper, els vestits xops com si m'hagués banyat al pantà de Portbou i el cor a punt de rebentar per mor de l'esforç que feia activant el cabrestant, em semblava viure una al·lucinació o un malson. La situació era tan inusual, tan fora del món! A vegades, ho hauria pogut observar tot des d'en defora, com un desdoblament, però aleshores quan en Ferrà notava que

perdia el ritme em sacsejava amb la seva veu rauca i, curiosament, més inquieta que mai no l'havia sentit.

—Vinga, figaflor, jo ho estic fent tot amb les mans si no m'ajudes!, bramava entre dos panteixos, enrojolat de tant que empenyia el cotxe bolcat.

El cotxe atengué la vertical i una ratxa de vent que filava entre els puigs replegats al nostre entorn la feu trontollar lentament.

—Tira, tira!, em llançà tot precipitant-se de l'altre costat del vehicle i posant-se a tirar la corda per a aprofitar de l'ajuda del vent. Tiràrem encara, aleshores, i en poc de temps el *pick-up* abonyegat es trobà en la seva posició natural. I nosaltres dos quedant a mirar-lo sense trobar res a dir, banyats, gairebé ofegats per l'esforç, i a pocs metres de nosaltres, a penes avall, la riera que bullia com la lava d'un volcà de rovina. Em revirí per a contemplar la demència de les aigües i en aquell moment en Ferrà trencà el silenci per primer cop des de feia més de quinze anys.

—Tinc cavalls a Rabós, dins una prada vora la carretera, saps? Però amb tota l'aigua que ja havia caigut i tot el que havia de caure encara, jo no he volgut deixar-los aixís, els peus dins la llaca i si per cas l'Orlina es desbordava... Llavors aquest matí els he carregat al remolc i els he portat cap al mas Coromines, amunt. Volia baixar quan es posà a ploure com a la fi del món. No em volia mullar més i he corregut cap al casot que hi ha allà. I allà, hi eren aquells dos.

Que encara no hagués mencionat la Gisela i la seva relació eventual era com sentir-se viure de nou, després d'un atac, d'una guerra o d'un infart, suposí. Les meves suposicions ara semblaven elucubracions, una dèria

sense fonament. Un malson que s'esvaïa, i que em deixava amb una impressió de ressaca. N'hi havia prou, ara, d'aquell vehicle posat serè a les quatre rodes, de la riera monstruosa a quatre passos de nosaltres, i d'en Ferrà que continuava el seu relat, que no m'interessava gens, ara que la Gisela no hi figurava.

—Els he fotut defora, primer, i no han protestat gota. S'han posat a caminar sota un ruixat de les hòsties i jo, des del casot, els mirava. M'han fet pena, i els he preguntat a on anaven. A França que anaven, evidentment. He desenganxat el remolc i els he fet muntar al cotxe. Hi ha un camí, pujant des de Coromines cap a la Mula. Els volia portar allà dalt: els hauria mostrat el sender que torna al coll de Banyuls, després, i bon vent i barca nova.

En Ferrà feu ressonar una xiulada forta que es reclamà a les parets de les muntanyes i del poblet abandonat. No hi entenia gaire cosa, i no m'interessava. Jo volia trucar a Gisela, preguntar-li si l'Onyar s'havia desbordat i si hi havia notícies dels trens, tornar a l'avinguda Mistral i donar les gràcies a l'àvia Carme, recuperar els mainatges i precipitar-me a la dutxa. Em sentia fatigat, exhaurit, estúpid.

—Vols que et torni cap a Llançà?, comencí d'articular, però les meves paraules es negaren dins la sorpresa que m'assaltà.

Dos nois amb bonets, parques d'esquí, sabates d'esport, unes motxilles fatigades i la pell negra dels obrers senegalesos de l'Armentera anaven sortint del casot rere el claper.

—Aquells dos no saben una paraula de català, explicà en Ferrà. Tu que saps francès, podràs fer la xerrada amb ells.

De xerrada no n'hi havia cap. Que no s'apropaven, espantats per la meva presència, pel temporal sense límit, per l'accident o pels esdeveniments que sotragaven un cop més la seva existència de vagabunds sense DNI pels camins de l'Albera.

—Els portaré a la Mula, sí, em sentí articular sense gaire convicció.

Sense perdre temps en explicacions ni altres consideracions, en Ferrà els feu venir, amb un gest autoritari i impacient, i cap dels dos no somreia.

S'instal·laren al Lada, que no tenia seients de darrere, tal com pogueren, i deixàrem aquí el *pick-up* accidentat inundar-se encara amb els vidres que no protegien res més. Pujàrem minuciosament, perquè amb l'altitud la cosa es complicava, ara, i el vent i la pluja semblava que guanyessin intensitat i potència.

—Per què m'has trucat a mi?, acabí per aconseguir al cap d'una llarga estona de silenci entre les borrasques.

—He trucat tot el meu repertori i dingú no ha respost, els fills de gossa...

No afegí res perquè com sempre quan en Ferrà estava a prop de mi, l'única aspiració que tenia era quedar mut i el més lluny d'ell que es pogués aconseguir. Mut i confús, i imaginant tot el que no s'hauria produït si no li hagués agafat la trucada al moment que començava la meva migdiada.

Però al mateix moment que aquella pensada em travessava, al retrovisor central l'esguard d'un dels nois aparegué, clar i penetrant a l'encop que pansit i ple d'una tristesa tendra.

Si tenia dotze anys o la meva edat, no ho hauria pogut afirmar.

Desvií la mirada i em concentrí al camí tort i perillós que ens menava cap a les altures de l'Albera i quan el camí es feu sender i que el Lada no pogué continuar avançant, els dos nois baixaren i s'endossaren les motxilles amerades.

—Continueu cap amunt, coi, i quan començareu baixant voldrà dir que sou a França, els explicà en Ferrà sense que compreguessin gota.

Però al moment d'encaminar-se, un dels dos saludà amb un gest de la mà i un somris tímida que li feu lluir els ulls i donà una humanitat extraordinària a la vall desolada al mig de la tempesta. Somriguí jo també i en Ferrà es revirà cap al Ladà, i quan els m'instal·lí al volant els dos nois ja havien desaparegut en el sender.

Fins a la Vila no xerràrem gota, com sempre. Però aquell cop, cap sensació de molèstia no m'amoinava, i passí aquell viatge preguntant-me si els dos senegalesos rallaven més que nosaltres, en el camí del coll de Banyuls.

Premi Lletres de Dones

Dotat pel Consell Comarcal de l'Alt Urgell

OH, SANTA FE Àngela Costa Llorca

De verge teniu corona
i de gran màrtir també
siau nostra intercessora
verge i màrtir de Santa Fe.

L'habitació és a la penombra, només es filtra un raig de llum per la persiana del balcó que indica que a fora ja és de dia. Els llençols del vell llit de matrimoni estan desfets i damunt d'una de les tauletes de nit s'acumulen diversos pots de pastilles, alguns buits. A la paret, un crucifix de fusta.

Al terra, a l'espai entre la porta i el llit, hi ha una dona d'edat avançada. Respira, si, però sembla que ha renunciat a moure's. Ha caigut a la nit quan volia anar al lavabo. Amb l'edat la incontinença s'ha fet més evident i cada tres o quatre hores s'ha d'aixecar. Però aquest cop no sap què ha passat: el cap li rodava i ha sentit una força que l'arrossegava cap a baix. El cop ha ressonat a les bigues de fusta, però a sota ja no hi viu ningú i la senyora del pis de dalt passa moltes temporades a la Seu, on viu la seva germana.

En un principi s'ha intentat moure però el dolor ha estat tan intens a tota la zona de la pelvis i del costat dret que només li ha sortit un crit ofegat. El telèfon és al menjador. Ha intentat arrossegar el cos per arribar-hi però ja no té prou força als braços. Amb l'esforç ha sentit la calor del pipí escapant-se entre les cames, mullant-li les calces i la camisa de dormir. S'ha passat la mà rugosa pels cabells blancs i damunt dels ulls cansats. Ha tingut ganes de plorar però ha pensat que ja era massa gran per això, per deixar-se endur per la desesperació.

O potser no. Li ha vingut la seva filla a la ment. Els diumenges sempre la truca, sap que després de la missa del matí ja no surt més. Intenta saber quin dia és però té dubtes. Dimarts? Dimecres? Hi ha una dona que li ve a netejar el pis els dilluns i ha vingut fa poc. Era ahir? Si és dimarts encara falten molts dies perquè la filla truqui. Segur que s'estranyarà que no respongui i farà alguna cosa. Però quan la filla truqui ella ja serà morta, pensa. No creu pas que pugui aguantar gaire temps amb aquell dolor i el fred del terra que se li posa dins els ossos. Perquè encara que és estiu, o potser justament perquè és estiu, l'estructura antiga de l'edifici conserva certa frescor a l'interior. Allarga la mà per intentar arribar al llençol de damunt del llit i estirar-lo cap a ella. Aconsegueix fer-lo baixar i tanca els ulls exhausta, concentrant-se només en la sensació agradable de la tela cobrint-li parcialment el cos. A l'església de Santa Maria les campanes toquen les quatre.

Santa Fe, no m'abandonis ara, no abandonis aquesta pobra vella.

Sento la degradació del cos, barreja de carn arrugada, varius i cabells grisos esquerdats. Constel·lacions negres, marrons i vermelles de pigues i taques a la pell blanca, regals del pas del temps damunt meu. Aquest temps que darrerament passa tan lent, tancada en aquest pis mirant la televisió o resant davant del teu altar, on també hi vaig posar les fotos del Sebastià i la Clara, per no oblidar-me de les seves cares.

Vaig ser jove, jo. De vegades encara em sembla que fos ahir. Llavors tenia el cos lleuger i les cames llargues, i m'agradava córrer pels camins i corriols d'aquesta vall. Va ser gràcies a tu que vaig conèixer l'home que he estimat. Em va parlar per primer cop a l'aplec de l'ermita,

l'estiu que jo feia disset anys. Aquell dia totes les famílies del Vilar hi anàvem i després de la missa les noies ens agrupàvem en un cantó i observàvem els nois d'Organyà. Ens dèiem secrets a l'orella i rèiem amb els nostres vestits de diumenge. Encara el veig com si fos avui, atrapant-me pel braç just en el moment en què m'havia allunyat del grup i dient-me gairebé a cau d'orella, Marta, et dius Marta oi? I jo nerviosa intentant alliberar el braç i mirant de reüll que els pares no m'estiguessin observant.

–Si, soc la Marta. I tu ets el Sebastià, el que ve a buscar la llet a casa tots els dijous, oi?

–Si, pels formatges. –Jo ja ho sabia, això, per què a casa sovint en parlaven, de la formatgeria de la família d'en Sebastià i que ells ens pagaven la llet a més bon preu que la majoria.

Fins llavors no havíem intercanviat mai cap paraula, però jo sempre l'espiaava des de la finestra del menjador quan ell i el meu pare carregaven les lleteres plenes al carro. Abans de marxar sempre aixecava la mirada cap a la finestra i em dedicava un somriure.

El temps passa lent. És de dia però no sap gaire l'hora, potser han sonat les deu o les onze fa una estona. No és que vulgui morir, però ara que sap que la mort li ronda de prop voldria acabar ràpid, voldria deixar de sentir aquest dolor al costat.

Santa Fe, va ser gràcies a tu que va néixer la Clara. Perquè en Sebastià i jo no en concebíem, de fills. Crec que jo també hauria estat feliç sense fills, només amb ell. Però per en Sebastià era diferent. Sempre havia estat molt canaller i els seus pares estaven ansiosos per ser avis.

Recordo perfectament l'any en què vam venir a l'aplec i et vaig demanar que ens concedissis el desig de ser pares. Cantava els goigs amb els ulls tancats, i sabia que m'escoltaves. *Puix sou nostra protectora i sabeu lo que ens convé: siau nostra intercessora, verge i màrtir Santa Fe.*

Vaig obrir els ulls sabent que seria possible, que arribaria. I l'endemà em vaig llevar d'hora i vaig anar fins a les basses. Encara feia fresqueta però em vaig despullar i em vaig submergir a les aigües del rierol. Entre setmana i tan d'hora no hi havia mai ningú, i aquell bany esporàdic era un secret meu que no compartia ni amb el Sebastià. M'agradava la sensació del meu cos calent per la caminada ràpida en contrast amb la fredor de l'aigua. Aquell dia, quan vaig sortir-ne hi havia un home mirant-me. No l'havia vist mai ni l'he tornat a veure mai més. Va ser estrany, ràpid i tendre. No puc dir que em forcés a res, perquè simplement es va acostar i jo em vaig deixar fer sense pensar. No, no és veritat. Vaig pensar en tu, Santa Fe. Crec que no vaig córrer ni vaig fugir perquè en aquell moment vaig tenir la certesa que eres tu qui l'havia enviat. Quan vaig arribar a la formatgeria la sogra ja feinejava. Jo sabia que no li agradaven les meves sortides matinals, que creia que una bona dona s'hauria de dedicar a casa i servir el marit, però evitava fer-me comentaris directament i jo l'hi agràia. El Sebastià, en canvi, era tolerant amb les meves petites excentricitats i no em demanava mai explicacions.

La Clara va arribar nou mesos després, en ple hivern. Vam incorporar la nouvinguda a les nostres vides i durant gairebé un any em vaig estalviar d'anar a ajudar a la formatgeria.

La dona s'ha tret el llençol del damunt. Li ha vingut una calor sobrevinguda al cos i es nota la boca seca. A fora torna a ser de nit i l'habitació s'ha quedat a la penombra. Les campanes toquen les dotze.

Santa Fe, vas salvar a la Clara quan va emmalaltir. El santuari estava tancat però t'ho vaig demanar agenollada davant la porta, recordes? Amb el cosset calent de la meva filla en braços, cremant-me per dins. No podia ser que aquell ésser angelical marxés. El metge que havia vingut una estona abans a casa havia fet un gest negatiu amb el cap... potser a ciutat la podrien guarir, però no ho veig clar, havia dit.

El Sebastià va arribar darrere meu. Crec que havia intuït on anava quan vaig sortir de casa sense dir res, amb la criatura enfebrada. També plorava. Em va agafar la nena suaument i vam baixar en silenci la muntanya. L'endemà no tenia febre i començava a menjar.

La Clara potser no va ser la filla que el Sebastià esperava, tot i que el va fer molt feliç. Encara ara el veig, assegut a la butaca amb ella als genolls explicant-li mil històries del poble. A ell li hauria agradat que treballés a la formatgeria amb nosaltres, però la Clara no en va fer mai cas i quan va tenir divuit anys va dir que marxava cap a Barcelona. No era una nena com les altres, i per més que m'estimo aquest poble i aquesta vall jo sé que no hauria estat feliç aquí. Quan tenia catorze o quinze anys no parlava mai de nois ni de tenir fills, ni somniava amb casar-se com moltes de la seva edat. Deia que volia viatjar i fer cinema. No sé d'on havia tret aquesta idea, o si va ser només la motivació per marxar tan lluny. Pel cinema és millor Barcelona, ens va dir.

El Sebastià no va gosar oposar-se a la seva decisió, però des que va marxar la Clara es va tornar més esquerp i solitari, i semblava que només la feina el tranquil·litza-va. Passàvem els matins en silenci a la formatgeria, cadascú amb les seves tasques. Els seus pares ja eren grans i venien poc a ajudar-nos i ell va començar a provar d'elaborar nous formatges més consistents canviant el quall i els temps de maduració. Va comprar dipòsits i màquines per agilitzar el procés i vam començar a vendre formatges a carnisseries i formatgeries que tenien venda al públic a d'altres pobles, fins arribar a Lleida i tot. Potser esperava que si el negoci tirava tan bé la Clara s'ho pensaria i tornaria. Però la Clara no va tornar i a ell la feina el va acabar matant. Me'l vaig trobar mort un vespre a la formatgeria, amb el cap enfonsat dins la quallada del dipòsit més gran. Els metges van dir que segurament se li havia parat el cor quan estava remenant el quall, però mai m'he pogut treure de dins la seva imatge i el deix de culpabilitat de no haver estat allà aquella tarda-vespre.

Després d'allò la Clara va venir uns mesos i em va ajudar a traspasar la formatgeria a un parella jove que s'havia instal·lat a Organyà. Quan ella va tornar a marxar em vaig quedar sola en aquest pis, tan buit, tan mort. Plorant el Sebastià i sense saber massa com omplir els dies.

Al poble tots ens saludem però si no surto de casa ningú vindrà a picar a la porta. Potser també perquè sempre he fet molt la meva. Al principi, quan encara podia caminar anava molt a les basses i a l'ermita, però després de torcé'm el peu fa un parell d'anys gairebé no surto de casa, a part de la missa del diumenge al matí. L'església em queda a dues cantonades i tot i que em costa baixar

les escales i camino insegura si no plou intento anar-hi.

La dona que ve els dilluns ja em deixa la compra a la nevera i amb això tiro tota la setmana. Cuinar m'agrada, però per mi no em faig coses gaire elaborades. Aquest darrer Nadal quan va venir la Clara encara li vaig cuinar el pollastre al forn i ens el vam menjar a la taula de menjador, amb els coberts d'ocasions especials. M'hauria agradat cuinar-li també canelons, però sempre que ve sembla que tingui pressa per marxar i l'endemà a primera hora ja se'n va anar.

La dona atura el fil dels seus pensaments. S'adorm i es desvetlla dues, tres vegades. Es mou, incòmoda, amb petits espasmes, el cos calent. Es porta la mà a l'entreuix i sent la roba encara humida d'orina. Ara deu tornar a ser de dia, torna a veure el contorn del llit. Les campanes toquen les onze.

Per què vas deixar que el Sebastià m'abandonés així, Santa Fe? Per què tu, que sempre m'has protegit, em vas trair? Durant molts dies vaig plorar davant la teva imatge, intentant entendre què em volies dir amb allò. Per què havia de passar aquella prova tan dura. Però poc a poc vaig tornar a trobar una pau dins meu, resant per ell i per la seva ànima.

Amb els dies llargs i sense saber com passar les hores vaig començar a mirar la televisió. Abans, quan hi havia el Sebastià, només miràvem les notícies, però tantes hores sola em vaig acostumar a tenir-la sempre encesa. Els tertulians del matí i els que surten a la telenovel·la de la tarda són la nova família que he anat adoptant. De vegades em sorprenç responent-li a la presentadora com si m'estigués preguntant alguna cosa a mi.

Perquè la Clara...la Clara no sé ben bé què hi fa, a Barcelona. Fa pel·lícules, sí, però no sé què fa exactament a les pel·lícules. De vegades quan em truca m'explica que ha anat a filmar al Marroc o a Granada i se la sent contenta. Jo no la truco mai, no vull molestar-la. Tampoc li pregunto mai res de la seva relació amb la Rita, tot i que sé perfectament que no és només una amiga amb qui comparteix pis i amb qui se'n va de vacances. Me l'estimo molt, la meva filla. S'assembla a la presentadora aquella del matí i potser per això de vegades m'equivoco i li responc, perquè em sembla que és ella.

Torna a estar tot fosc. Toquen les campanes i intenta contar-les però ja no sap quantes n'han sonat. Té tanta calor i la gola tan seca...intenta col·locar millor el cos, es nota el braç esquerre adormit, el dolor de la pelvis intens.

Ara que m'estic morint m'hauria agradat que la Clara estigués amb mi, poder dir-li adeu. Potser el que més greu em sap és que trobarà el meu cos buit aquí, com jo vaig trobar el del Sebastià a la formatgeria. I serà una trista imatge que l'acompanyarà tota la vida. M'agradaria dir-li que sempre he entès que marxés del poble, que sempre he estat orgullosa d'ella i que l'he estimat per damunt de tot.

No estic trista, no em fa por la mort. Hauria estat més trist acabar en una residència amb altres vells amb qui no tinc res a dir-me. Aquesta és la casa on he estat feliç i prefereixo sortir-ne morta per no tornar-hi mai més.

S'adorm i es desvetlla. És de dia o és la seva imaginació que recrea les formes de les coses? Calor. Set. Dolor.

Santa Fe arriba amb l'espasa a la mà.

—Anem —diu. I la Marta la mira i somriu.

—A l'ermita no portes l'espasa.

—A l'ermita no cal, però aquí ens espera un llarg camí i cal estar preparades.

La Marta s'aixeca i li dona la mà. Ja no li fa mal la pelvis i es sent lleugera com quan tenia quinze anys.

És diumenge a la tarda i el telèfon del pis sona. Ningú respon. El telèfon insisteix sense obtenir resposta. Torna a sonar una hora més tard, i encara una quarta vegada.

És fosc quan truquen a la porta. Silenci. La porta s'obre i entra la dona que hi va els dilluns a netejar.

— Senyora Marta, bona nit, soc jo —cria. Però no obté resposta.

—La senyora Clara m'ha dit que no respon al telèfon —insisteix. Encén el llum i dona la volta al menjador, dirigint-se a passes ràpides cap a l'habitació. Allà troba el cos al terra, als peus del llit.

—Déu meu senyor. —S'agenolla al seu costat i li toca la galta amb el palmell de la mà. Està freda. Intenta tancar-li els ulls sense vida però les parpelles es resisteixen. No deu haver patit gaire, té un somriure als llavis. Però quant temps deu fer que està aquí? Dilluns passat estava bé, quan ella va marxar. Li havia deixat la nevera plena amb provisions per tota la setmana i ara és només un cos buit.

Ai, potser servidora hauria d'haver passat a veure-la, pensa... però és només una pagada, prou feina que té amb tots els altres avis que passa a cuidar. La senyora Marta gairebé no sortia de casa però dins el seu món s'espavilava prou bé.

Hauria d'avisar la filla, ha estat ella qui l'hi ha demanat d'anar-hi. La dona sospira. No suporta la senyora Clara, amb

aquells aires de superioritat, amb les seves trucades de dos minuts un cop al mes per dir-li que li ha ingressat els diners de les hores treballades i preguntar-li com veu la seva mare. L'hi demana sense interessar-se per la resposta, sense demanar més explicacions, gairebé per obligació. Ja no l'hi tornarà a demanar.

Encara està agenollada al terra, davant del cos, amb la mirada fixa en la senyora Marta. Aquí se m'ha acabat la feina, pensa. Treu el mòbil de la bossa.

—Senyora Clara... sí... soc a casa la seva mare. És al terra, deu haver caigut fa dies...és morta.

Silenci.

**Premi Alt Urgell,
de joves autores i autors**

Dotat pel Consell Comarcal de l'Alt Urgell

PORTA A L'INCONSCIENT

Sara Toledo Rodríguez

I

Hi ha dies que la llum sembla més grisa del que hauria de ser. Dies en què el cafè no té gust, el soroll del carrer sona lluny, com si vingués d'un lloc que no li pertany. Dies en què se sent com si hagués fet tard a la seva pròpia vida.

La Mar viu sola. Cada matí s'aixeca a les set, es renta la cara, es prepara el mateix esmorzar i mira fixament el punt on la paret del menjador s'esquerda lleugerament. Una esquerda tan petita que gairebé ningú més la notaria. Però ella sí. És com si la casa volgués dir-li alguna cosa.

Aquella nit de dijous, mentre apagava els llums, es va fixar en una cosa que no hi era abans: una petita porta encastada a la paret del passadís. Massa baixa per ser una porta normal, massa vella per encaixar amb la resta del pis. Va parpellejar. La porta seguia allà.

Va acostar-s'hi, va posar la mà a la fusta. Era tèbia, com si algú l'acabés de tocar. Sense pensar-ho gaire, la va obrir.

II

Darrere la porta no hi havia una habitació. Ni escales. Només... sorra. Un desert blanc que brillava sense sol. La Mar va dubtar, però una força estranya, suau com una invitació, la va empènyer a travessar el llinard.

El terra sota els peus era càlid. A l'horitzó, hi flotaven objectes: rellotges tous penjats d'arbres secs, finestres suspeses a l'aire, llits que respiraven amb un ritme pausat. Era un somni, però no un d'aquells que es tenen adormida, sinó un d'aquells que es recorden amb la pell.

A cada pas, alguna cosa familiar apareixia. El pintaungles que utilitzava sempre, assecat. El braçalet que va comprar a Sitges i va perdre aquell mateix dia. La tassa preferida de la mare, que de petita li va caure de les mans.

Va arribar a un mirall. Quan s'hi va mirar, no va veure la dona que era ara, sinó una nena, sola, amb les sabates descordades, sostenint un dibuix trencat per la meitat.

—No t'oblidis de mi —va dir la imatge.

III

Mentre avançava, la Mar va fixar la mirada en un animal a la llunyania. Un corb. Negre com la nit, volava erràticament, les ales tancades i obertes com si lluités contra el vent, com si el vent fos la seva única llibertat i alhora el seu pitjor enemic. El seu vol no era elegant ni determinat, sinó desconcertant, una dansa de desesperació enmig del buit.

La Mar va començar a seguir-lo, sense saber per què. Una força imperiosa la guiava cap a aquell corb, com si tingués alguna cosa a dir-li, com si hagués de trobar en els seus ulls una resposta a alguna pregunta que mai s'havia atrevit a formular. Però, en el fons, sabia que aquell corb no tenia res a oferir-li. Només una ombra. Una ombra d'un passat que ja no podia tocar, però que

mai deixava de seguir-la.

El corb volava per sobre d'ella, fent zig-zag entre les estranyes figures flotants que omplien el paisatge. Va girar cap a ella, els seus ulls foscos la miraven fixament, com si pogués veure-hi a través de la seva ànima. Què era el que el corb veia?

—On vas, Mar? —li va preguntar una veu interna, un murmuri gairebé inaudible que ressonava dins la seva ment—. Per què segueixes el corb? Per què segueixes algú que vola sense rumb, que no té un destí?

La pregunta li cremava per dins. Era la seva pròpia imatge reflectida en el buit, el record del que va ser i del que mai va arribar a ser. El corb era ella mateixa, volant sense rumb, sense final. El corb volava perquè la Mar volia creure que podia volar. Però ni ella ni el corb tenien ales.

Per un moment, es va quedar quieta, amb el vent bufant-li contra la cara, i va preguntar-se: Què seria de mi si deixés d'escapar? Qui soc jo sense allò que em tortura? El corb va girar una última vegada, com una ombra que no deixa d'existir, i va desaparèixer en l'horitzó, portant amb ell tot el que la Mar mai va voler afrontar.

IV

El desert canviava. De sobte, el cel es va tornar líquid i va començar a ploure sorra fina, daurada. Davant seu, va aparèixer una casa enterrada fins a les finestres. La Mar hi va entrar a poc a poc.

Dins, tot estava cobert de pols, com si el temps hagués deixat de passar en aquell espai. Al centre de la sala, una maleta oberta i, dins, centenars de cartes que mai havia

escrit: paraules que s'havia guardat, converses que havia evitat, emocions que havia negat, petits secrets que mai no s'havia permès. Va començar a llegir-les.

Sé que no li agrado massa a la meva mare. I ni tan sols sé si jo m'agrado a mi mateixa. Quantes vegades havia intentat complaure-la, per després adonar-se que mai havia estat prou?

A la següent carta, les paraules van caure amb la mateixa força d'una pedra llançada a l'aigua. Tant de bo hagués dit que sí.

La culpabilitat la devorava. Cada frase era com una acusació directa al seu cor. Havia estat massa poruga, massa indecisa, massa mesquina. Havia deixat passar els moments importants per una por absurda que mai va entendre.

I després, una altra carta, escrita amb una claredat dolorosa. Ja no estimo el meu xicot. I sé que ell ho sabia abans que jo, perquè el vaig deixar anar de la mateixa manera que deixo anar tot. Com si fos fàcil.

Va començar a plorar. Però era un plor tranquil, com si cada llàgrima l'alliberés d'un pes antic. A fora, el desert murmurava el seu nom.

V

A l'horitzó, dues portes flotaven. Una era blanca, lluent, i semblava obrir-se a una vida perfecta: un món sense dolor, sense errors. L'altra era fosca, antiga, i darrere seu, la realitat: el seu passat.

Una veu familiar va sorgir del no-res. Era la seva pròpia veu, però més trista:

—Si em deixes enrere, mai estaràs sencera.

Davant seu, una figura en la penombra va aparèixer, amb passos suaus, com una ombra antiga que caminava lentament. Era la versió jove d'ella mateixa, vestida amb roba que semblava pertànyer a un altre temps, però amb els ulls tan plens de dubtes com els seus. La figura portava una maleta, gastada pels anys, que semblava tan carregada de records com el seu cor.

Va abraçar la seva versió antiga, plena de por i ràbia. Tot el desert va tremolar, i l'arena va començar a pujar com si volgués abraçar-les a totes dues.

VI

El cafè encara era al taulell. El soroll del carrer encara era el mateix. Però ella no ho era. Ara, quan mirava l'esquerda de la paret, no li semblava una amenaça, sinó una cicatriu.

Per primera vegada en molt de temps, la Mar va respirar profundament i va sentir-se sencera.

Premi Germans Espar i Tressens

Dotat pel Consell Comarcal de l'Alt Urgell

LOVE YOURSELF

Marta Giné Janer

Avui la Martina mira la televisió local: no és el millor antídote contra el dolor i l'angúnia vital que sent, però la medicació la deixa molt atordida i no pot fer res més. Fan una entrevista a la Caritat, la directora del departament, que predica —com és habitual en ella— a favor del feminisme. El discurs és tan suat que la Martina s'entreté mirant el vestit que porta: a la Caritat li agrada anar provocativa, per allò de defensar que la manera d'abillar-se no és un desafiament als mascles que la pugin mirar; porta uns talons de deu centímetres; la cara..., la cara...

Els focus televisius il·luminen intensament el rostre de la Caritat. Té més de cinquanta anys però la fesomia mostra una salut i un color magnífics: pell estirada, pòmuls rosats, fins i tot massa, inflats, bufats, a punt d'esclatar d'un moment a l'altre. Cap rastre de les arrugues que la Martina li recorda de fa temps.

—¿Es deu haver fet uns *retocs*? —es pregunta estranyada.

La paraula és ja un eufemisme. La mira més atentament: sí, els trets de la Caritat han canviat...

Li venen a la memòria els múltiples rostres de presentadores de les grans cadenes televisives i els de moltes actrius. Totes s'assemblen, totes porten el mateix “uniforme” facial: elevació de les comissures labials que baixen per efecte de la gravetat, eliminació de les potes

de gall, desaparició de les arrugues d'expressió i unes galtes tan ampul·looses que gairebé fan por. Totes mostren també un mateix tipus corporal: cintura d'abella, ventre planíssim, cames de fil, però pits rodons i pomposos.

—Malgrat tants anys de feminisme, les dones estem sotmeses a la mateixa pressió estètica, religiosa, política i cultural que abans?

—L'aparença ho absorbeix tot. Se la critica ¡però s'hi cau de quatre potes!

—Actrius i presentadores en són les primeres víctimes. Amb els tractaments s'ofereixen l'oportunitat de conservar la feina davant del públic; si no, passarien a desenvolupar treballs darrere de les càmeres o... ¡ves a saber què els passaria!

—Però... ¡A la universitat! ¿També? La medicina estètica s'ha normalitzat entre la gent en general: ja no es considera un servei de luxe —rumia.

Mentalment, la Martina fa un repàs als rostres d'algunes col·legues: la Núria va aparèixer un bon dia amb una cara molt més dolça, il·luminada: ¿gràcies a la toxina botulínica? Sembla que la Lola no faci anys: ha deixat de tenir bosses i ulleres ¿gràcies a l'àcid hialurònic? Pot pensar quelcom similar de la Cristina, antiga estudiant que continua amb la cara que tenia d'adolescent: ¿gràcies als tractaments làser?

A la Pura sí, recorda que se li va notar alguna cosa diferent: devia tornar a la feina abans del temps prescrit i se li veia una cara molt canviada. Els col·legues ho van comentar burletes. Si no es noten els retocs, si són gairebé imperceptibles no passa res; però si el tractament no queda natural... ¡les crítiques són indefugibles i carnisseres! ¡Tots els col·legues la van condemnar per

mostrar que vivia obsessionada per la joventut!

—¿I la Miracle? De jove, sempre amb les celles i els llavis tan sorruts i aquell cul impressionant de tan gros com era: ara, en canvi, té unes celles i uns llavis tan relaxats ¡que fins i tot sembla feliç! ¡I el cul ha “desaparegut”!

—Les professores, un món intel·lectual que, per definició, hauria d'estar per damunt d'aquestes “brutalitats” anomenades *retocs* ¡Hi cauen com a mosques!

—Igual passa amb les dones que es dediquen a la política, a les feines liberals, a... Ministres, advocades que van a la feina vestides, pentinades i maquillades com si anessin al ¡“casament del segle”!

—Totes hi passen, sigui quin sigui el seu estatus econòmic: també dones senzilles... La Gertri, auxiliar administrativa, es va deixar el sou de dos mesos per eliminar una panxa... ¡que només veia ella! Fer-se gran té un cost però... ¡la meitat de les dones del món estan disposades a pagar el que convingui per no envellir! Si no ho fan, es tornen invisibles davant una societat que cada dia estigmatitza més l'edat.

—¿Per perllongar la joventut arriben fins un punt en què ja no són elles físicament parlant?

—¿A causa d'una inseguretats pregonas?

—¿Necessitem que la gent ens digui que estem guapes o joves per tal que la nostra actitud sigui positiva?

—Si les aparences guanyen és que la personalitat se sent molt fràgil.

—Pertot es troben les mateixes consignes, repetides de manera incansable:

“Aquest any el cabell es duu més llarg. Apunta't a la *new* tendència: ¡no et quedis enrere!”

“Per mantenir jove el teu rostre, amb tota confiança,

utilitza diàriament la crema de cutis ***”

“¡Tractaments innovadors per treure’t les arrugues!
Sense compromís, truca a la clínica ***”

“Règim fàcil de seguir: ja punt per a l’operació bikini
amb el nostre *pack* de bellesa!”

“Traiem la cel·lulitis de forma indolora i a bon preu:
truca avui abans de les 20 h, i tindràs un descompte del
10%”

—¿El nostre món occidental no ha estat capaç
d’esborrar el sistema antic? No han desaparegut els
prejudicis associats a la dona, al contrari ¡ha augmentat
la pressió social per ajustar-se a un cànon de joventut!

—Cada dia es veu més misogínia i un món més
sexualitzat.

—Pel carrer es veuen noies ensenyant pitrera i calces,
com si la pròpia vàlua es trobés en el que s’exhibeix
ufanosament.

—Darrere d’aquestes noies, se’n veuen altres, tapades
de cap a peus, només deixen veure els ulls.

—La cara (exhibir-se) i la creu (amagar-se) d’un avui
on la dona és ¿tan captiva del desig masculí i del sistema
capitalista com en l’ahir?

—Totes, especialment les més joves, busquen
l’aprovació, busquen agradar, ja sigui patint una
humiliació soterrada i inconscient, ja sigui amagant-se
de cap a peus per ser acceptades.

—En ambdós casos, ¡dones objecte, com fa tants anys
enrere!

—¿Tot un segle en què han parlat les dones i encara
no ha pogut sorgir un nou món, rebrollat del fons dels
temps? Hem canviat algunes formes però... ¿el fons
patriarcal és el mateix? La duresa del món capitalista

—cada dia més feroç i cruel— no permet fer real el desig de fraternitat femenina: triomfa el recel, l'enveja com una condemna secreta i sagrada...

Vols venir a la meva barca?

—Hi ha violetes, a desdir!

*Anirem lluny sense recança
d'allò que haurem deixat aquí.*

*Dins la pell de l'ona salada
serem cinc-centes, serem mil.*

Perdrem el compte a la tombada.

Juntes farem nostra la nit^{1}.*

1. * M. M. Marçal.

Premi Josep Grau i Colell

Dotat per l'Ajuntament d'Organyà

LA VEU DELS ADEUS

José Luis García Herrera

Ha arribat aquest temps
que la vida perduda no fa mal,
que la luxúria és un llum inútil
i l'enveja s'oblida. És un temps
de pèrdues prudents i necessàries,
no és un temps d'arribar, sinó
d'anar-se'n.

Joan Margarit

1 — Comiat

Tanco la maleta. A dins, entre samarretes blaves,
encordillo els records de dies marins, la llum ferida
de crepuscles solcant l'horitzó de carenes i muntanyes,
les paraules lligades a un tovalló sense més destí
que deixar-me en els llavis la sal crua dels comiats.
Tanco la porta. A dins, entre cortinatges blancs,
les ombres del passat guaiten per la finestra
la silueta boirosa d'un home travessant el carrer,
allunyant-se dels dies pinzellats a l'arrel del cor,
de la llum ferida descavalcada del cel per fer-se mar.

2 — *Mirall*

Aixeca la nit la mirada clavada en el mirall.
El temps no em diu qui soc, només revela
els confins dels ulls que contempen el silenci.
Darrere del vidre fred ningú respon, ni deixa
un rastre de carmí en un somriure fals. Dic
el nom que no voldria oblidar, el repeteixo
com un mantra que invocarà veus antigues
sobre el mirall que tot ho diu i tot ho calla.
Com el foraster enmig d'una terra estranya
comprenc que soc una part de totes les pèrdues.

3 — *Païra*

La tempesta esclatà en una nit sense lluna.
La mare vetllava la pau que no trobàvem
sota els llençols, la païra que ens mossegava
amb els queixals dels trons, amb el foc
dels llamps que il·luminaven l'estança
fent de les ombres cossos de fantasmes.
La tempesta esclatà en aquest costat del mar,
en la casa on el timbre d'un telèfon negre
travessà la carn de la mare, ferint-la
amb la veu que anuncià el pou de la mort.

4 — *Hospital*

Silenci de dona assegurada, en penombra.
Tauleta de nit amb llum tènue, discreta.
Mocadors de paper rodolant per mans lentes
i un home estès en un llit desfet, desnonat.
Entre parets blanques, inhòspites, asèptiques,
la mort sentència la fi del camí, de l'estada
en els palaus d'hivern; de la breu aventura
de viure el miracle etern sota el sol i les estrelles.
Plors de dona a la finestra. En el carrer fosc,
l'encaputxada arrossega el pes d'una ombra.

5 — *Mestratge*

Juny, divendres, finals de primavera. El sol cala foc a través dels vidres de les finestres. L'home trepitja les rajoles de l'aula i esbrina el nom de la solitud que l'acompanya. Avui l'última lliçó és la primera assignatura que suspèn. Enrere queden anys ensenyant la llengua estimada a joves que mai envelleixen, que li resten les escasses forces que encara guarda. Somia amb l'esperança que algun dia, malgrat lluny, els alumnes recordaran les paraules del mestre.

6 — *Crepuscle*

L'aigua del mar conté la crueta dels miralls.
La veritat més rotunda reflecteix sobre el vidre pur
un desglaç que neix de la caverna profunda dels ulls.
El crepuscle tenyeix de magenta un racó del cel,
i les gavines escriuen sobre la sorra l'últim vers
d'un dia que s'apaga com una espelma contra el vent.
Quins records quedaran dins del cor trencat
de l'home assegut en un banc solitari i mig amagat?
Aquest home sense destí, trobarà en la llum
consol per tancar la nit de totes les ferides?

7 — *Mudança*

Tota una vida cap en quatre caixes,
en un rectangle de cartró, en el buit
de les cambres obertes com ferides
que no es tancaran mai, que sempre
bategaran amb la melangia dels ulls
emparats per la lluna blava de la tristor.
Cada llibre, cada camisa, cada quadre,
és una tessella en el mosaic dels anys,
una peça lligada al cor que ens acompanya.
La vida és l'eterna cançó d'una mudança.

8 — *Oblit*

Les finestres tancades, i els porticons de fusta.
El silenci escampa les petjades d'un adeu,
d'un altre estiu guardat sota la pell
i dintre del quadern blau de les fotografies.
Una mirada enrere comprovant la quietud
dels mobles, dels quadres, dels llibres
que passaran l'hivern en les prestatgeries.
Tots els llibres, menys un. Aquell d'en Neruda
que vaig oblidar, de manera intencionada,
dins la bossa de la noia que potser no torni.

9 — *Destins*

Trens nocturns cercaven la matinada
per terres ermes, per sembrats ressecs,
per vies que s'allunyaven de fam i prec.
Amb espardenyes, quatre rals i un farcell
de somnis bescanviats a les andanes,
homes i dones deixaven la vida al camp
per llaurar-se un futur entre bugades i fàbriques.
Calien nous himnes per afrontar els matins
lluny de vides ja gastades. Calia marxar de casa
per treballar-se un destí: a caixa o faixa.

10 — *Roda*

Visc sota el parany d'un món mortal, a la intempèrie.
L'instint mai equivoca la direcció de les petjades
i la poesia sempre encerta el lloc sota la carn.
Volten les jornades entre llums de neó i penombres,
sota mars de núvols i cordes elèctriques, dintre
d'una esfera perduda en l'espai fosc, sense memòria.
Escriure, avui, és eternitzar aquest instant de solitud.
Girarà la roda, sí, cap on ja no seré ni floc d'ombra.
Deixaré un alè de vida enganxat a un tros de paper
perquè la mort mai atraparà les veus dins d'un llibre.

11 — *Misericòrdia*

Aquell vespre plujós ens enfonsà en la malenconia
de les paraules dites amb la veu del cor, escrites
amb la mà tremolosa que renega de tota malaltia
i es fa forta contra les negres portes de l'adversitat.
Aquell vespre plujós la poesia fou casa oberta
als àngels de la memòria, als nens de la guerra
que trobaren en les paraules pau i misericòrdia.
Venies del fred i deies que tot bon poema ha de ser cruel.
Aquell vespre plujós ens vam fondre en una abraçada
sabent, amb els ulls mig plorosos, que era l'última.

12 — *Cementiri*

Aquí perviu l'eterna pau no desitjada, el silenci gravat en el nom de la pedra, de la terra callada. Vinc a veure't en dies assenyalats, a dictar-te aquest soliloqui d'home perdut entre la boira. D'altres deixen poms de flors sobre les tombes. Jo t'he portat aquest branca de tomaquera. Estimares conrear la terra, extreure els fruits amb el treball de l'aixada entre les mans, la suor regant un món de solcs i llavors que era el teu. Aquí perviu, entre flors mortes, la veu dels adaus.

Premi Narieda

Dotats pels ajuntament d'Organyà

ALUMNES DE PRIMÀRIA DE LA ZER NARIEDA

Coll de Nargó
Organyà
Peramola

Cicle Inicial (1r i 2n curs)

LA VIATGERA DE LES COMARQUES

Paula Codina Codina
Escola Sant Miquel de Peramola

Hi havia una vegada una viatgera que anava per les comarques i un dia va anar a l'Alt Urgell. Li va encantar, però quan volia tornar, el seu vehicle es va espatllar i va anar a parar a Peramola.

Quan va arribar, tenia molta gana i li va preguntar a un senyor on eren els menjars típics de Peramola. El senyor li va dir que ell no era d'aquí i que li preguntés a algú altre...

Llavors, la viatgera l'hi va preguntar a algú altre, que li va dir que podia anar a la Pepi. Com que ella no sabia on era la Pepi, va anar al poliesportiu i es va trobar molts nens i nenes jugant a futbol. Els nens i nenes la van convidar a jugar.

Quan es va acabar el partit, la viatgera els va preguntar on era la Pepi. I hi van anar tots junts. En arribar es va comprar una mola i li va preguntar a la Pepi per què Peramola es deia Peramola...La Pepi li va contestar que era perquè Peramola rima amb Mola.

Després, va anar a la piscina, on es va enamorar del socorrista i es va tirar de bomba! Va fingir que s'ofegava perquè la salvés el socorrista. Quan la va salvar, la viatgera se'n va anar a la plaça i li va preguntar a un

senyor si li podia arreglar l'avió. El Jordi li va dir que estaria en una hora.

Mentrestant, la viatgera va anar a la carnisseria, on hi havia un sorteig, i va comprar un número. En marxar de la carnisseria va fer el camí de les fonts i es va trobar una padrina passejant el seu gos, a qui li va preguntar on podia anar a passejar. Li contestar que podria anar al Miquel Martí i Pol, on va passar l'estona mentre li arreglaven l'avió. Quan se'n va anar a buscar el seu avió, pel camí es va trobar els amics que l'havien convidat a jugar i li van donar un record de Peramola: una medalla on hi posava Peramola.

Va marxar cap a casa i al cap d'uns anys es va retrobar amb el socorrista i es van fer molt bons amics.

Cicle Mitjà (3r i 4t curs)

LES VACANCES DE LA COLLA

Joel Ros Taanman
Escola Sant Climent de Coll de Nargó

Hi havia una colla de nens que jugava prop del riu que travessa el poble de Gavarra. Volien construir una mena de presa perquè l'aigua es quedés parada i fos una piscina on es poguessin banyar. No hi havia manera d'aconseguir-ho ja que l'aigua se'ls escapava tota l'estona.

Van pensar en materials que poguessin utilitzar i van començar a recollir pedres. Quan van provar de fer una paret seca l'aigua s'escapava igual. Després se'ls va acudir utilitzar fustes però tampoc van tenir èxit. Finalment van combinar els dos materials i ho van aconseguir.

Ara tocava construir la piscineta i van anar a casa dels seus pares a buscar eines que poguessin fer servir. Havien d'anar ràpid ja que ja començaven els dies de calor.

Van tenir molta feina però es van saber organitzar i treballar en equip i en uns deu dies van aconseguir tenir a punt les parets de la piscina. Ara tocava deixar anar l'aigua i omplir-la. Just van acabar a principis de juliol i com que ja estaven de vacances s'hi anaven a banyar cada dia. L'aigua era fresqueta ja que venia del riu.

Van passar un bon estiu i van estar molt contents i orgullosos del que havien aconseguit fer.

Cicle Superior (5è i 6è curs)

LA HISTÒRIA D'EN FRANCESC

Genís Espar Vilalta
Escola Miret i Sans d'Organyà

Era l'any 1090 quan el Francesc, el padrí d'en Pau, li explicava una història de quan el seu pare era petit...

“Era l'any 1010, tenia 9 anys com tu i era al riu Segre mirant com el meu pare, el teu besavi, feia un rai, jo en volia aprendre però el meu pare em deia:

—Ja n'aprendràs quan tinguis 13 anys.

Però el meu pare va morir quan jo tenia 10 anys i no em podia quedar amb la meva mare, perquè va morir quan era petit. Em vaig quedar amb el meu padrí Josep i la seva dona Conxita. Jo estava molt content.

El dia que vaig complir 13 anys li vaig dir al meu padrí:

—Padrí, que pots ensenyar-me a fer un rai?

—Nen, jo no ser fer rais, l'únic amb què et puc ajudar és a ser fuster.

Jo estava molt trist, però vaig tenir una idea:

—I si aprenc a ser fuster i després amb les fustes faig un rai?

L'hi vaig dir al meu padrí i em va contestar:

—Deixa't de punyetes, Francesc! Aquí a Organyà som més de la pesca amb ganxo.

Un any després va caure a Pont de Bar vell el bisbe Ermengol i vaig pensar: —Ara que soc expert en la pesca

amb ganxo pescaré el bisbe i seré famós. Vaig pujar al pont i vaig veure una cosa que baixava a tota velocitat, vaig tirar el ganxo i vaig cridar:

—He pescat el bisbe! Veniu tots a ajudar-me!

—Aquesta història padrí ja la sabia... —va contestar el Pau.

—No, Pau, aquesta és la història que tu saps, però realment va passar el que ara t'explicaré.

Quan vaig cridar: —He pescat el bisbe! Veniu tots a ajudar-me!, vam veure que

al final eren unes alforges i vam esclatar tots a riure, fins que algú va dir:

—Si això són unes alforges, on és el bisbe?

El bisbe el van trobar mort al toll de Santa Maria, i des d'aquell dia ens diuen ganxos com a nom de burla.

Jo vaig seguir amb la meva professió, que era pescar, vaig pescar molt i em vaig fer una mica ric venen peix.

—Qui ho diria! —va dir en Pau.

En aquella època el peix es venia a 5 monedes, que era barat. Amb els diners vaig comprar-me una casa millor, a Organyà, és clar, un cavall, una mula...

Era dels més rics d'Organyà i era famós a la comarca de l'Alt Urgell, però jo no estava content, perquè quan caminava la gent em demanava un retrat i ens havíem de quedar mitja hora al mateix lloc perquè un dibuixant ens el fes. Abans no hi havia fotos.

Llavors vaig dir: —No! Estic fart que tothom em pari pel carrer, me n'aniré a viure a Barcelona!

Vaig arribar a Barcelona, però no era tan maco com Organyà i vaig tornar un mes després. Llavors vaig anar a viure a Nargó perquè vaig sentir a dir que allà feien rais i jo volia complir el meu somni de la infància. Ho vaig

aconseguir! No era tan bo com amb la pesca amb ganxo, però vaig aprendre practicant.

—Doncs jo, padrí, també vull ser raier com tu! —va dir en Pau.

—No, Pau, és millor que tinguis una feina més moderna, com arquitecte.

Llavors el Francesc va estossegar molt fort

—Padrí, estàs bé? —va dir en Pau.

—No, avisa el metge.

Va vindre el metge, però no va poder fer res, en Francesc va morir de tuberculosi. En aquella època es moria molta gent d'aquesta malaltia.

El Pau va ser arquitecte, en honor al seu padrí, i raier. Va tindre una dona i 3 fills, 2 nenes i un nen molt maco. Fins que va morir als 80 anys, que aquell temps eren molts. I fins i tot 7 generacions després encara eren raiers!"

Edició:

Ajuntament d'Organyà

